

izvirni znanstveni članek

UDK 929.52 Zois "17/19"
prejeto: 26. 6. 2002

Miha Preinfalk

mag. zgodovinskih znanosti, mladi raziskovalec,
Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Novi trg 4, SI-1000 Ljubljana

Genealoška podoba rodbine Zois od 18. do 20. stoletja

IZVLEČEK

Prispevek predstavlja genealoško podobo rodbine Zois od povzdiga Michelangela Zoisa v plemiški stan sredi 18. stoletja do izselitve zadnjih Zoiso iz slovenskih dežel v Gradec v prvi četrtini 20. stoletja. Predstavljeni so osebni podatki in usode vseh članov rodbine Zois, tako veje na Kranjskem kot tiste, ki je od začetka 19. stoletja živela na Štajerskem. Člani rodbine Zois so ob koncu prispevka predstavljeni tudi po abecednem redu z najosnovnejšimi osebnimi podatki.

KLJUČNE BESEDE

Zois, rodbina, genealogija, plemstvo, Kranjska, Štajerska

SUMMARY

THE GENEALOGICAL IMAGE OF THE ZOIS FAMILY FROM THE 18th TO THE 20th CENTURIES

The contribution presents the genealogical image of the Zois family from the raise of Michelangelo Zois into nobility in the middle of the 18th century to the move of the last members of the Zois family from Slovene lands to Gradec in the first quarter of the 20th century. Presented are personal data and destinies of all members of the Zois family, as well as their branch in Carniola as the one who have lived in Styria from the beginning of the 19th century. Members of the Zois family are at the end of the contribution presented in alphabetical order with elementary personal data.

KEY WORDS

Zois, family, genealogy, nobility, Carniola, Styria

Uvod ali predstavitev neke vizije

Rodbina Zois je bila v slovenskem zgodovino-pisju že večkrat predmet raziskovanja. Le kdo ne pozna slavnega Žige Zoisa, mecena, naravoslovca, gospodarstvenika, trgovca, razsvetljenca in "najbogatejšega Kranjca"? Ali pa njegovega brata Karla, botanika, ki je svoje ime posodil dvema planinskima cveticama? Tu so seveda še Michelangelo kot prvi Zois na Kranjskem in začetnik dinastije Zois v slovensko-avstrijskem prostoru, Žigov in Karlov nečak Karel kot Žigov naslednik in dedič celotnega premoženja ter Karlov sin Anton, ki je bil znan kot doberotnik in filantrop, župan v Predosljah in poslanec v kranjskem deželnem zboru. Nato pa se poznavanje žitja in bitja posameznih Zoisov bolj ali manj konča.

Če govorimo o rodbini ali celo dinastiji Zois, si predstavljamo razvejano družino, sestavljeno iz številnih posameznikov, družinskih članov, ki so osnovali veje in se s tem sčasoma tako oddaljili od skupnega izvora, da so si postali praktično tujci in jih med seboj razen priimka in širše rodbinske zavesti ni povezovalo nič skupnega (kot na primer Auerspergi). Tudi Zoisi se niso mogli izogniti tem pravilom, čeprav ne v tako radikalni obliki kot nekatere druge plemiške rodbine. Razloga za to sta dva. Kot prvo je treba izpostaviti, da je mnogo moških predstavnikov rodbine Zois ostalo neporočenih in tako niso pripomogli k cepitvi rodbinskega debla na nove veje. Drugi razlog pa je kronološke narave. Če Zoise primerjamo na primer z Auerspergi, ki so na Kranjskem prebivali že vsaj od 12. stoletja, moramo za Zoise ugotoviti, da se njihova zgodovina na Kranjskem začne šele šest stoletij kasneje, torej jim je v nekem smislu "zmanjkalo časa", da bi se uspeli razširiti v takšnem številu kot Auerspergi ali Lambergi. Pri Zoisih lahko sledimo le dvema vejama in sicer glavni ali kranjski, ki je bila v slovenskem prostoru prisotna vse do dvajsetih let 20. stoletja, ter štajerski veji, ki je živela v Gradcu in je v moški liniji izumrla leta 1924 s Hansom Zoisom.

Središče dosedanjih raziskav so bili tako v veliki meri zgolj nekateri Zoisi. Toda življenja in dela posameznika ne moremo obravnavati individualno, iztrgano iz okolja, v katerem je živel. S tem je mišljeno tudi in predvsem družinsko okolje kot dejavnik človekove primarne socializacije. Pogosto je bila prav družina tista, ki je narekovala življenjsko usodo posameznikov, bodisi da je podpirala njihova prizadevanja ali pa jih je zavirala. Nimalokrat lahko tudi razloge za posameznikove odločitve in dejanja najdemo v njegovem odnosu do ožje in širše družine.

Prav zato bo cilj pričujočega članka predstaviti rodbino Zois v celoti. Skušal bom kronološko slediti razvoju rodbine od njenega prihoda na Kranj-

sko, do cepitve na dve veji in končnega izumrtja oziroma izselitve iz Jugoslavije. Na kratko bom predstavil usodo vseh članov rodbine (predvsem njihove genealoške povezave, kajti za podrobnejši prikaz življenja posameznih Zoisov in rodbine v celoti bi bila potrebna obsežna študija), najprej v vezani obliki, nato pa še v abecednem zaporedju v obliki "mini leksikona". Takšna oblika predstavljanja neke rodbine ni običajna v zgodovino-pisju, ampak sodi bolj na področje biografike. Vseeno pa se mi zdi zelo pregledna in uporabna, saj daje ne le raziskovalcem, ampak tudi širšemu občinstvu hiter vpogled v osnovne podatke in življenjsko usodo nekega posameznika. Kot osnova za omenjeni pristop mi je služila Lazarinijeva genealoška zbirka plemstva, ki jo hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana.¹ Omenjena zbirka bi si v prihodnosti zaslužila, da se jo kritično ovrednoti, nadgradi in razširi v obliki Leksikona plemstva na Slovenskem. S tem bi se zapolnila velika vrzel v slovenskem zgodovino-pisju, ki je spričo političnih in družbenih razmer nastajala dolga desetletja po drugi svetovni vojni. Leksikon bi zajemal vse plemiške rodbine, ki so od srednjega veka do konca druge svetovne vojne živele in delovale na slovenskem območju in s tem hote ali nehote prispevale k oblikovanju slovenske zgodovine. Kot prvi kamenček v mozaik "slovenskega" plemstva na tem mestu predstavljam rodbino Zois baronov Edelsteinskih.

Kranjska veja

Michelangelo – prvi Zois na Kranjskem

Zgodovina Zoisov se začne seveda že veliko pred 18. stoletjem. O izvoru rodbine na tem mestu ne bi izgubljal besed, saj je to vprašanje precej natančno obdelal že Ernest Faninger.² Na kratko lahko omenim, da obstajajo o poreklu Zoisov tri teorije – švicarska, grška in španska. Danes med raziskovalci prevladuje mnenje, ki pravzaprav združuje vse tri, namreč da Zoisi prvotno izvirajo iz Grčije,³ od tam pa naj bi jih usoda vodila preko Španije in (takrat še španske) Nizozemske, morda tudi Švice v Italijo. Kakršna koli je že resnica o poreklu Zoisov, dejstvo ostaja, da Zoisi na Bergamaškem niso avtohtoni, ampak so se na to območje priselili najkasneje v 16. stoletju. Vsekakor je

¹ ZAL, LJU 340, Lazarinijeva genealoška zbirka, 25 škatel in 12 fasciklov (LGZ).

² Faninger, Izvor rodovine Zois, str. 90-91.

³ Še danes je po pričevanju Tite Kovač priimek Zois zelo pogost na polotoku Atika (Faninger, Izvor rodovine Zois, str. 91). Zanimiva je tudi primerjava telefonskih naročnikov v Avstriji in Nemčiji. Medtem ko imajo avstrijski Zoisi vsi nemška imena in so po vsej verjetnosti potomci kranjskih Zoisov, pa po drugi strani med nemškimi Zoisi zasledimo praktično samo grška imena.

tu, v vasici Cacodelli, v župniji Berbenno, živel že Michelangelov praded Bernardino, ki je (verjetno v drugi polovici 17. stoletja) umrl v Rimu.⁴ V ohranjenih dokumentih lahko zasledimo še dva Michelangelova neposredna prednika – Filippa, ki je bil Bernardinov sin in Michelangelov ded, ter Antonia, Filippovega sina in Michelangelovega očeta. Pri tem je potrebno omeniti, da so zapiski Žige Zoisa, ki se nanašajo na njegove prednike, napačni, saj ima on Bernardina za svojega deda, Antonia pa za pradeda.⁵

Od Michelangela dalje je družinska slika Zoisov precej jasnejša. Michelangelo je bil eden od šestih otrok Antonia Zoisa. Poleg sestre Katarine je imel še štiri brate, od katerih pa je očitno le Giovanni Battista (umrl pred 1753) nadaljeval italijansko vejo Zoisov. Eden od njegovih sinov je bil Bernardino (1717 ali 1719-1793),⁶ ki ga je stric Michelangelo vzel k sebi na Kranjsko in ga povzdignil v družabnika v svojem podjetju.⁷ Drugi sin, Antonio, je umrl leta 1764 in je bil poročen z Giulio Valtolini, s katero je bil Žiga v družinskih in poslovnih stikih. Ni znano, ali sta imela Antonio in Giulia Zois tudi otroke, ki bi nadaljevali rod Zoisov na Bergamaškem. Od preostalih treh Michelangelovih bratov ni (verjetno) nobeden zapustil potomcev. Francesco je bil trgovec v Benetkah in je neporočen umrl leta 1764. Nekaj let kasneje je umrl tudi brat Filippo, ki je bil prošt v Berbennu. O tretjem bratu Antoniu nimamo podatkov. Poleg Giulie Zois je bil Žigi vez z domovino njegovih prednikov tudi njegov mrzli nečak Giacomo Rebba, župnik v Berbennu, sicer vnuk Michelangelove sestre Katarine, poročene Rebba.

Medtem ko so drugi člani Michelangelove družine ostali na Bergamaškem ali vsaj na širšem območju Beneške republike, je Michelangela pot zanesla na Kranjsko. Morda je bil vzrok njegove selitve ekonomske narave, morda pa je šlo za kaj drugega, saj Lidija Slana navaja, da je Michelangelo "leta 1720 pribežal iz province Bergamo brez beliča v žepu in s camero obscuro, s katero se je preživljal".⁸ Njegova nadaljnja življenjska pot je bolj ali manj znana. Sprva ga je v službo vzel rojak Peter Anton Codelli, za katerim je Michelangelo leta 1735 prevzel celotno železarsko pod-

jetje. Spretni poslovnež je s pomočjo nečaka Bernardina svojo trgovino z železarskimi izdelki razširil preko Italije do glavnih trgovskih centrov v Sredozemlju. S tem je silno obogatel, premoženje pa pametno vlagal v nepremičnine. Postal je lastnik več rudnikov in železarn na Gorenjskem, kupoval je hiše v Ljubljani in Trstu, v last njegove družine je prišlo tudi več zemljiških gospostev, med katerimi je bilo najlepše in najpomembnejše gospostvo Brdo pri Kranju. Leta 1739 je cesar Karel VI. Michelangela Zoisa zaradi zaslug na področju trgovine povišal v plemiški stan, dobri dve desetletji kasneje pa mu je cesarica Marija Terezija podelila še naziv barona.⁹ Od tistega časa so imeli vsi člani rodbine Zois naziv baronov Edelsteinskih.

Pri šestintridesetih letih si je Michelangelo prvič nadel zakonski jarem. 6. februarja 1730 je v Ljubljani večno zvestobo obljubil Mariji Jožefi pl. Perneck¹⁰ in z njo v zakonu preživel petnajst let. V tem času so se jima rodili trije otroci – Avguštin (1731), Franciška (1733) in Mihael (1734).¹¹ O Avguštinu, ki velja za začetnika štajerske veje Zoisov, bo beseda tekla nekoliko kasneje. Franciška se je poročila z Jožefom Avgustom pl. Pollinijem in je živela v Skrilju pri Ajdovščini.¹² Mihael (tudi Michelangelo) se je posvetil duhovniškemu poklicu. Služboval je v Svibnem in bil hkrati gospodar graščin Svibno in Zavrh pri Litiji. Umrl je okoli leta 1780.¹³

Na petnajsto obletnico poroke je umrla Michelangelova žena Marija Jožefa, stara nekaj več kot trideset let.¹⁴ Skoraj natanko dve leti kasneje, 1.

⁴ *Argo*, stolp. 52.

⁵ *Argo*, stolp. 48.

⁶ Bernardino Zois je umrl 7. septembra 1793, kar je razvidno iz popisa njegovega premoženja: *Inventarium, welches nach dem 7ten Herbstmonates erfolgten Absterben des Herrn Bernardin Zois v. Edelstein zu folge Verordnung des hochlob. k. k. Landsrechts dat. 10. September 1793 über dessen hinterlassens Vermögen errichtet worden ist* (AS 1052, *Zois pl. Edelstein, rodbina*, fasc. 37).

⁷ Žiga Zois je Bernardinovega očeta sicer imenoval *Marc Antonio*, vendar dokumenti govorijo drugače (*Argo*, stolp. 47-49).

⁸ Slana, *Brdo pri Kranju*, str. 62.

⁹ AS 1052, *Zois pl. Edelstein, rodbina*, fasc. 1. Cesarska resolucija o podelitvi baronata (1760, september 6, Dunaj).

¹⁰ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 158. Nekajkrat se priimek Marije Jožefe pojavi tudi v obliki Werneck, vendar je to napačno, saj gre za povsem drugo družino.

¹¹ Leto 1734 kot letnico Mihaelovega rojstva zasledimo npr. pri Valenčiču (*Slovenski biografski leksikon 4*, str. 829 (geslo *Zois*)), medtem ko Müllner navaja letnico 1740 (*Argo*, stolp. 82).

¹² Ženitna pogodba med Franciško Zoiso in Jožefom Avguštinom Pollinijem, stražmojstrom (*Wachtmeister*) v regimentu kirasirjev pod poveljstvom princa Anhalt Zerbst, z datumom 29. oktobra 1754, Brdo (AS 1052, *Zois pl. Edelstein, rodbina*, fasc. 1). Valenčič, *Zois*, str. 829; Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 73; Faninger, *Izvor rodovine Zois*, str. 93.

¹³ Valenčič, *Zois*, str. 829-831; Faninger, *Izvor rodovine Zois*, str. 93; Kidrič, *Zoisova korespondenca*.

¹⁴ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 192. V zvezi z Marijo Jožefo se v matrikah pojavlja neka nejasnost. 30. decembra 1706 se je Juriju pl. Pernecku in njegovi ženi Ani Mariji rodila hči, ki so jo krstili na Marijo Jožefo (Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 45). Glede na že znane podatke, bi se letnica rojstva ujemala – tako bi bila Marija Jožefa ob poroki z Michelangelom Zoisom stara dobrih 23 let, ob svoji smrti pa dobrih 38. Toda vpis v mrliško knjigo navaja, da je bila Marija Jožefa ob smrti stara le 32 let. Če upoštevamo, da je umrla v začetku leta (6. februarja) in bi torej istega leta napolnila 33 let, bi se morala roditi leta 1712 in ne 1706. Nadaljnji vpogled v matrike nam postrže z zanimivim podat-

februarja 1747, se je trinpetdesetletni vdovec s tremi otroki znova poročil. Tokrat je za ženo vzel še ne dvaindvajsetletno Ivano Kappus pl. Pichelstein iz Kamne Gorice na Gorenjskem.¹⁵ Ivana se je izkazala za dobro ženo (po tedanjih merilih), saj je Michelangelu v naslednjih petnajstih letih rodila vsaj deset otrok. Prvi med njimi je na svet privekal v Trstu že slabih deset mesecev po poroki (23. novembra 1747). Imenovali so ga Žiga (*Sigmund* ali *Sigismondo*), najverjetneje po materinem očetu Francu Žigi Kappusu pl. Pichelsteinskem. O življenju in delu Žige Zoisa je objavljena že vrsta člankov, zato bi izpostavil le njegovo osebnost in odnos do družine. Kot očetov univerzalni dedič je prevzel njegovo premoženje, zaradi česar je bil pod nenehnim pritiskom svojih revnejših sorodnikov, ki so ga prosili za denar. Iz korespondence je razvidno, da je vsakemu od njih tudi ustregel, čeprav je zaradi finančnih težav podjetja njegovo premoženje hitro kopnelo. Po značaju je bil, kot pravi Kidrič, skoraj bolešno skromen in je sežigal vse, v prvi vrsti korespondenco, ki bi lahko služila kot "snov za hvalospeve", pa tudi zato, da ne bi kompromitirala dopisovalcev. Kljub zanimanju za različna področja je izdal le en članek o človeški ribici. Že kmalu po dopolnjenem tridesetem letu ga je napadel protin, zaradi česar se je iz leta v leto težje premikal, zadnjih dvajset let pa je bil priklenjen na svojo palačo v Ljubljani, ki je ni zapustil do smrti. Po palači se je gibal z invalidskim vozičkom, ki ga je sam skonstruiral in je še danes na ogled v ljubljanskem Mestnem muzeju. Bolezen in njegov nemirni duh sta verjetno botrovala njegovi odločitvi, da je ostal samski. Za svojega dediča je vzgajal nečaka Karla, ki je po stričevi smrti prevzel premoženje in posest. Žiga Zois je umrl 10. novembra 1819, le nekaj dni pred svojim 72. rojstnim dnevom.

kom, da se je 4. maja 1711 Juriju pl. Pernecku in njegovi ženi Ani Mariji rodila še ena hči z imenom Marija Angelika (Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 50). Glede na letnico rojstva bi torej kot prva žena Michelangela Zoisa v poštev bolj prišla mlajša Perneckova hči. Ta bi bila ob smrti res stara okoli 32 let. Tudi dejstvo, da je bila Michelangelova hči iz prvega zakona krščena na Marijo Frančiško Angeliko, bi morda dalo slutiti, da je bila njena mama res Marija Angelika. Še dodatno se zadeva zaplete pri vpisu v poročno knjigo, kjer je prva Michelangelova nevesta zabeležena kot Marija Ana (Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 158). Iz vsega povedanega se torej ne da povsem natančno ugotoviti, kdo je bila v resnici prva žena Michelangela Zoisa. Ker pa je ob rojstvu prvih Michelangelovih otrok kot mati vedno zabeležena Marija Jožefa, zaenkrat ostajamo pri že uveljavljeni tezi, da je bil Michelangelo prvič v resnici poročen s starejšo od obeh hčerk Jurija pl. Pernecka, Marijo Jožefo, rojeno leta 1706.

¹⁵ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 160; Faninger, *Izvor rodovine Zois*, str. 93. Poročna pogodba je bila sklenjena v Ljubljani mesec in pol pred poroko, 19. decembra 1746 (AS 1052, *Zois pl. Edelstein, rodbina*, fasc. 1).

Doprnski kip Žige Zoisa na njegovi hiši na Bregu v Ljubljani (foto: Barbara Žabota).

Žigi je manj kot leto kasneje (22. novembra 1748) sledil brat Jožef, ki je nadaljeval rod Zoisov na Kranjskem in se mu bomo zato posvetili nekoliko kasneje. Tretji otrok Michelangela in Ivane je bila hčerka, ki je v matrikah zapisana kot Marija Antonija. O njej ne vemo dosti, zelo verjetno pa je umrla kot otrok.¹⁶ Štirinajst mesecev za Antonijo se je rodil že peti Michelangelov sin, po imenu Ksaver.¹⁷ Imel je zelo razburkano življenje. Kot

¹⁶ 4. septembra 1751 je umrla *Ignazia Antonia Zois von Edelstein*, hči Mihaela (verjetno Michelangela) (Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 195). Ker je imel Michelangelo s prvo ženo le eno hčerko – Frančiško, gre očitno pri Ignaciji Antoniji za hčerko iz drugega zakona. Vendar so se Michelangelu po poroki z Ivano Kappus otroci rojevali vsako leto – Žiga novembra 1747, Jožef novembra 1748, Marija Antonija januarja 1750, Ksaver marca 1751... V tem primeru Ignacije ne moremo uvrstiti nikamor. Edina rešitev, ki se ob tem problemu ponuja, je ta, da je Ignacija Antonija pravzaprav Marija Antonija, rojena 1750. V matrikah so njena krstna imena resda le *Maria Antonia Felicitas*, toda pogosto so neko osebo poznali po imenu, ki ni bilo zapisano kot njeno krstno ime. Tako lahko skoraj zanesljivo zaključimo, da sta Marija Antonija in Ignacija Antonija ena in ista oseba (rojena januarja 1750, umrla septembra 1751) in jo za poenostavitev lahko poimenujemo kar Antonija.

¹⁷ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 91.

oficir je služboval tudi v Karlovcu. Od leta 1797 je živel v emigraciji v Bremnu. Umrl je okoli leta 1808 v nesreči, kar lahko razberemo iz korespondence njegovega brata Žige.¹⁸ Poročen je bil z Julijo pl. Schiller, s katero je imel sina Matijo, ki je sledil očetovim stopinjam in postal častnik. O Matiji je znan le še podatek, da se je v letih 1794-1795 šolal v Milanu na *Collegio imperiale de nobili*.¹⁹ Njegova mati Julija je umrla za rakom septembra 1805 v Gradcu v starosti 52 let.²⁰

Že bežen pogled na rodbinsko deblo Zoisov nam prinese zanimiv podatek, da je od otrok Michelangela in Ivane odraslo dobo dočakal le vsak drugi. V najzgodnejši dobi je tako umrla že omenjena Antonija, njeno usodo pa so delili še Maksimiljan (1753-1755/6),²¹ Marija (1757-1757)²² in Alojz (1761-1762).²³ Pač pa so ostali Zoisi, ki so preživeli krizna otroška leta, pogosto kot odrasli dosegli precejšen ugled. Poleg Žige to vsekakor velja za njegovega devet let mlajšega brata Karla (1756-1799). Karel je imel menda izredno težaven značaj, dodatna težava pa je bila njegova ljubezen do dobre kapljice.²⁴ Bil je navdušen botanik in je na tem področju, kadar ni pogledal pregloboko v kozarec, dosegal lepe uspehe. Nesmrtno slavo sta mu zagotovili dve planinski cvetlici, ki po njem nosita svoje ime – Zoisova zvončnica (*Campanula zoysii*) in Zoisova vijolica (*Viola zoysii*). Podobno kot brat Žiga tudi Karel ni objavljal svojih izsledkov, je pa ob svoji prezgodnji smrti zapustil bogat herbarij z več kot 2100 rastlinami.²⁵

Najmlajša Michelangelova hči Ivana Nepomucena je ob krstu prejela ime Marija Felicita Nepomucena,²⁶ a je v dokumentih znana kot Ivana (*Johana*).²⁷ Kot brat Jožef se je tudi ona poročila s

članom družine Bonazza – Janezom. Sprva je živel v Ljubljani,²⁸ ob prihodu Francozov v Ljubljano leta 1809 pa se je s sinom Antonom umaknila na dvorec Stelnik na hrvaški strani Kolpe.²⁹ Zadnji od otrok, Ignac, se je Michelangelu rodil pri njegovih 68 letih.³⁰ Bil je jurist v Innsbrucku, kjer je komaj osemnajstleten tudi umrl.³¹

Jožef – nadaljevalec kranjske veje

Čeprav je imel Michelangelo kar devet sinov iz dveh zakonov, je vejo na Kranjskem nadaljeval le Jožef, ki je z družino večinoma živel na Dunaju. Medtem ko je bil Žiga kot univerzalni očetov dedič lastnik fidejkomisnega gospostva Brdo, je Jožefu oče prepustil gospostvo Podpeč pri Gabrovki pri Litiji (nekdaj posest Gallenbergov), ki mu je pridružil še gospostvi Gabrje in Kompolje pri Muljavi.³² Kot oče Michelangelo je tudi Jožef dvakrat sklenil zakonsko zvezo. Datum njegove prve poroke ni znan. Prvo nevesto Katarino, rojeno pl. Bonazza (takrat že vdovo pl. Werneck), je popeljal pred oltar pred letom 1774, kajti njuna prva hči Cecilija se je rodila novembra tega leta.³³ Ceciliji so sledili brat Karel (1775), sestra Ana (sicer imenovana tudi Marijana ali Nina – 1777) in brat Bernard (1779). Prav rojstvo slednjega je verjetno povzročilo, da je julija 1779 (mesec dni po porodu) takrat še ne devetindvajsetletna Katarina umrla, verjetno zaradi poporodnih zapletov. Deset mesecev kasneje ji je sledil še enajstmesečni Bernardino. Jožef je tako pri enaintridesetih postal vdovec s tremi majhnimi otroki (še ena vzporednica z njegovim očetom Michelangelom), zato ni prese-

18 Kidrič, *Korespondenca 1*, str. 1, 20, 27, 29; Valenčič, Zois, str. 829.

19 Kidrič, *Korespondenca 1*, str. 1, 20, 32.

20 Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 311.

21 Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 321-322. Podobno kot že večkrat doslej tudi pri Maksimiljanu zasledimo neko nedoslednost. V rojstni knjigi župne cerkve sv. Petra v Preddvoru je pod 12. oktobrom 1753 vpisan *Maximilian Serafin Vinzenz Ferrerius*, sin Michelangela Zoisa in Ivane, rojene Kappus. V mrliški knjigi iste župnije pa je smrt Maksimiljana Zoisa, starega dve leti, zabeležena pod datumom 28. maj 1752 (!). Že na prvi pogled je jasno, da je tu prišlo do pomote. Maksimiljanov rojstni datum je najverjetneje pravilen, medtem ko bi se morala letnica njegove smrti glasiti 1755 (glede na letnico rojstva) oziroma 1756 (če upoštevamo, da je bil rojen oktobra 1753 in bi tako šele oktobra 1756 dopolnil tretje leto, je bil ob smrti maja 1755 star res šele dve (celi) leti).

22 Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 197.

23 Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 105, 199.

24 Za predstavitev značajev posameznih članov družine Zois je zanimiva romanizirana biografija Žige Zoisa avtorice Tite Kovač z naslovom *Najbogatejši Kranjec* (Ljubljana 1979).

25 Valenčič, Zois, str. 827-828.

26 Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 102.

27 Na primer v očetovi oporoki, po kateri je prejela 50.000

goldinarjev (*Argo*, stolp. 80).

28 *Puppilar-Tablelle* (1802, november 13, Ljubljana) navaja naslednje podatke: Gospod Janez Nepomuk pl. Bonaza, gospod in stotnik na Kranjskem ter *Indigena des Königreichs Hungarn* je umrl 20. junija 1802, ne da bi bil napisal oporoko. Njegov edini sin Anton pl. Bonaza, rojen 18. julija 1785, je živel v Ljubljani pri svoji materi Ivani Nepomuceni, ki je bila tudi njegova varuhinja (AS 1052, *Zois pl. Edelstein, rodbina*, fasc. 3).

29 Kidrič, *Korespondenca 2*, str. 7. Valenčič navaja, da je Ivana umrla že leta 1801. Ta podatek je verjetno povzel po Schivizu (*Der Adel ... Krain*, str. 209), vendar ga je napačno interpretiral. Tega leta namreč ni umrla Ivana, temveč njen mož Janez (*Johann Nep. von Bonazza*). Ivana je torej ovdovela leta 1801, umrla pa šele po letu 1809.

30 Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 107.

31 Kidrič (*Zoisova korespondenca 1*, str. 31) kot okvirno letnico Ignacove smrti navaja leto 1784. Iz arhiva Zoisov pa je znan natančen datum smrti. Med dokumenti Bernardina Zoisa hranijo namreč tudi *Quittanze* oziroma *Finali ed altri documenti attinenti alla consumazione data alla legitima caterna di Ignazio Zois Barone de Edelstein morto minorene e senz'altra disposizione in Inspruch di 11. settembre 1780* (AS 1052, *Zois pl. Edelstein, rodbina*, fasc. 1).

32 Smole, *Graščine*, str. 361.

33 Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 115.

Josephine Zois, Freyinn v. Edelstein, gibt im eigenen und im Nahmen ihrer abwesenden Frau Schwester, Louise Zois, Freyinn v. Edelstein, verehelichten Edlen v. Lehmann, dann im Nahmen ihrer ebenfalls abwesenden Halbgeschwister, des Herrn Carl Zois, Freyherrn v. Edelstein, k. k. Hauptmanns in der Armee, der Frau Anna Zois, Freyinn v. Edelstein, verwitveten Edlen v. Gold, und des Fräuleins Cäcilia Zois, Freyinn v. Edelstein, gebührende Nachricht von dem betrübenden Hinscheiden ihrer Frau Mutter und respective Stiefmutter, Katharina Zois, Freyinn v. Edelstein, gebornen Edlen v. Auenbrugg, welche am 9. Junius d. J. nach Empfang der heiligen Sterbe-Sacramente, im 70sten Jahre ihres Lebens an Alterschwäche sanft im Herrn entschlafen ist.

Die Leiche wurde am 11. Junius d. J. in der Pfarrkirche zu St. Peter beigesetzt, und am nächstlichen Tage zur Erde bestattet.

Die Seelenmessen werden am 23. Junius d. J. in der Pfarrkirche zu St. Peter Statt finden, und wird die Seele der Verstorbenen dem fernern Andenken anempfohlen.

Wien, am 12. Junius 1825.

Wiedruckt bey den Edlen v. Ghelen'schen Erben.

*Osmrtnica za Katarino baronico Zois pl. Edelstein, rojeno pl. Auenbrugg, iz leta 1825
(AS 730, Gospostvo Dol, fasc. 120).*

netljivo, da se je tri leta kasneje (1782) poročil še v drugo. Tudi njegovi drugi nevesti je bilo ime Katarina, izhajala pa je iz družine Auenbrugger, ki je plemenitena postala šele v drugi polovici 18. stoletja.³⁴ Druga žena, ki je bila približno sedem let mlajša od Jožefa, je možu podarila hčerki Alojzijo in Jožefo. Morda sta imela še več otrok, vendar jih v matrikah, dokumentih in ostalih virih ni moč zaslediti. Jožef je umrl na Dunaju v drugem desetletju 19. stoletja. Zapisana sta dva datuma njegove smrti – po Lazariniju se je to zgodilo 18. aprila 1817,³⁵ medtem ko na primer Witting in Smoletova navajata štiri leta starejši datum – 15. april 1813,³⁶ Lidija Slana pa celo leto 1814.³⁷ Ka-

tarina je za deset let preživela svojega moža. Umrla je 9. junija 1825 na Dunaju.³⁸

Jožef je tako zapustil štiri hčerke, o katerih ni znanega prav veliko, ter sina Karla, ki je nadaljeval kranjsko vejo Zoisov in postal po smrti strica Žige *pater familias* Zoisov. Najstarejša hči Cecilija ni živela pri starših na Dunaju, ampak pri sorodnikih v Gradcu.³⁹ Ni znano, ali se je poročila ali je umrla samska. Njena mlajša sestra Nina se je poročila v Trst z znanim veletrgovcem Jožefom pl. Goldom in rodila tri otroke. Goldovi so bili pogosto v finančni stiski in iz korespondence Žige Zoisa je razvidno, da jim je moral kot bogati stric nemalokrat pomagati iz finančne zagate.⁴⁰

Ninina polsestra Alojzija je zakonskega partnerja poiskala med svojimi sorodniki. Mož Janez

³⁴ Katarinin oče Leopold Auenbrugger je bil priznan zdravnik in je 12. novembra 1783 postal plemič s plemiškim pridevkom *Edler von Auenbrugg*. Z ženo Marijo Anno, rojeno Priesterberg, je imel le hčer Katarino, tako da je plemiška družina Auenbrugger izumrla po moški strani že z Leopoldovo smrtjo leta 1809 (po nekaterih podatkih že 1798), dokončno pa leta 1825, ko je umrla še Katarina, poročena Zois (Witting, *Steiermärkischer Adel*, stolp. 132; Wurzbach, *Biographisches Lexikon*, 1. zvezek, str. 85).

³⁵ ZAL, LGZ, šk. 19.

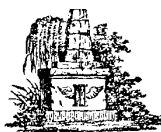
³⁶ Witting, *Steiermärkischer Adel*, stolp. 132 (Auenbrugger); Smole, *Graščine*, str. 229.

³⁷ Slana, *Brdo pri Kranju*, str. 69.

³⁸ Witting, *Steiermärkischer Adel*, stolp. 132 (Auenbrugger); ZAL, LGZ, šk. 19. Osmrtnico ob njeni smrti je dala hči Jožefina v svojem imenu, imenu sestre Louise (Alojzije), poročene pl. Lehmann, polbrata Karla in polsester Ane (Nine), vdove pl. Gold, in neporočene Cecilije (AS 730, *Gospostvo Dol*, fasc. 120).

³⁹ Kidrič, *Zoisova korespondenca 1*, str. 32; Kidrič, *Zoisova korespondenca 2*, str. 66.

⁴⁰ Kidrič, *Zoisova korespondenca 1*, str. 32; Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 117, 130, 165, 362, 363.

Seraphine Freiinn Zois von Edelstein, geborne Gräfinn von u. zu Michelburg, und ihr Sohn Anton Freiherr Zois von Edelstein, geben im eigenen Namen, und in jenem ihrer Kinder und bezüglich Geschwister Beatriz Freiinn Zois von Edelstein, Michael Freiherr Zois von Edelstein, und der minderjährigen Karl, Alphons und Sigmund Freiherrn, dann Seraphine, Gabriele u. Mathilde Freiinnen Zois von Edelstein, Nachricht von dem höchst betrübenden Hinscheiden ihres innigst geliebten Gatten und bezüglich Vaters, des hochwohlgebornen Herrn Karl Freiherrn Zois von Edelstein, Herrn u. Landmanns in Krain, Inhaber der Fideikommiss Herrschaft Egg ob Krainburg, des Allodialgutes Zauerburg und der Hammerwerke in Zauerburg, Rothwein, Feistritz u. Althammer, k. k. Hauptmann in der Armee, welcher, nach empfangener h. letzter Dhlung am 7. Juli 1836, Nachmittags um 6 Uhr, in seinem 60. Jahre am Nervenschlage selig in dem Herrn entschlafen ist.

Die irdische Hülle des Verbliebenen wird am 9. Juli 1836, Nachmittags um halb 7 Uhr auf dem Friedhofe zu St. Christoph zur Erde bestattet.

Die heiligen Seelenämter und Seelenmessen werden in verschiedenen Pfarrkirchen gelesen werden.

Der Verewigte wird dem frommen Andenken empfohlen.

Laibach, am 8. Juli 1836.

*Osmrtnica za Karlom baronom Zoisom pl. Edelstein iz leta 1836
(AS 1052, Zois pl. Edelstein, rodbina, fasc. 37).*

Krstnik pl. Lehmann je bil dve leti mlajši od nje, bil pa je sin Jožefa pl. Lehmana in Ivane, rojene Zois, iz štajerske veje. Ivanin oče Avguštin je bil najstarejši Michelangelov sin iz prvega zakona, torej sta bili Ivana, mati Janeza Krstnika, in Alojzija, njegova žena, pravi sestrični. V šestnajst let trajajočem zakonu se je Alojziji in Janezu Krstniku rodilo devet otrok, med njimi kar sedem sinov, ki so kasneje odkupili dolenska posestva svojega deda Jožefa Zoisa.⁴¹ O najmlajši hčerki Jožefa in njegove druge žene Katarine vemo le to, da ji je bilo ime Jožefa ter da je umrla po letu 1825.⁴²

Karel in Serafina

Karel je bil že zelo zgodaj določen za glavnega dediča celotnega premoženja kranjskih Zoisov. Ko je bil star okoli štiriindvajset let (1799), je bilo že jasno, da je edini zanesljivi moški predstavnik svoje rodbine. Od njegovih takrat še živečih stricев je Avguštin živel v Gradcu in tam osnoval lastno vejo, Ksaver in neporočeni Karel pa sta

veljala za črni ovci družine in nanju ni bilo mogoče računati. Za naslednika je bil sprva predviden Avguštinov sin Franc, ki mu je Žiga celo financiral šolanje na rudarski šoli na Slovaškem v letih 1794-96. Nato pa so se pri Francu začeli kazati znaki duševne bolezni, zato je izpadel iz igre.⁴³ Kakšen je bil odnos ostale rodbine do Ksaverjevega sina Matije, ni znano, a zdi se, da so vse upe položili v mladega Karla. Stric Žiga je Carletta, kot ga je ljubkovalno imenoval, podpiral pri šolanju in ga kot dediča železarskega podjetja v letih 1804-1805 poslal na študijsko potovanje v Nemčijo, da bi se Carletto seznanil z modernim načinom železarstva. Kljub temu mu kasneje ni uspelo zaustaviti propada železarstva na Gorenjskem, kjer so imeli Zoisii že vrsto desetletij rudnike in plavže.⁴⁴ Tudi sicer se zdi, da Karel ni imel velikega smisla za bogato dediščino svojih stricев. Živel je na Brdu, kjer je bil njegov istoimenski stric vzgojil čudovit botanični park, a mu je posvečal bolj malo pozornosti, tako da sta iz parka že v prvi četrtini 19. stoletja izginila alpski botanični vrt in drevesnica.⁴⁵ Prav tako se ni navduševal nad za-

⁴¹ Schviz, *Der Adel ... Krain*, str. 328; Smole, *Graščine*, str. 229; ZAL, LGZ, šk. 19 in fasc. 30, Osmrtnica za Alojzijo pl. Lehmann (28. 3. 1854).

⁴² Kidrič, *Zoisova korespondenca 1*, str. 51; ZAL, LGZ, šk. 19.

⁴³ Valenčič, *Zois*, str. 835.

⁴⁴ Faninger, *Izvor rodovine Zois*, str. 94.

⁴⁵ Slana, *Brdo pri Kranju*, str. 77.

mislijo, da bi kulturno zapuščino strica Žige predal razvijajočim se institucijam na Kranjskem. Res je leta 1824 licejski knjižnici prodal dela s področja tehnologije, kemije in slavistike, deželnemu muzeju pa še znamenito mineraloško zbirko, ni pa bil pripravljen izročiti Žigove korespondence in preostale knjižnice, kar so stoletje kasneje obžalovali predvsem slavisti in literarni zgodovinarji.⁴⁶

Leta 1807 se je dvaintridesetletni Karel poročil s pol mlajšo Serafino grofico Aichelburg.⁴⁷ Aichelburgi so bili tesno povezani s Zoisi, saj so kasneje še nekajkrat sklenili zakonsko zvezo. Pa tudi Janez Volbenk, drugi mož Karlove babice Ivane – ta se je pet let po smrti Michelangela znova poročila – je bil iz rodbine Aichelburgov.⁴⁸ Skoraj tri desetletja trajajoči zakon sta Karel in Serafina blagoslovila z ducatom otrok, od katerih le trije niso dočakali svoje zrele dobe – Edvard (1814-1814),⁴⁹ Maksimiljana (1824-?)⁵⁰ in Marija (1826-1827).⁵¹ Najznamenitejši od Karlovih otrok je bil njegov prvorojenec Anton, rojen leta 1808, slabo leto po poroki staršev.⁵² Anton je bil znan kot velik humanist in filantrop. Kot župan občine Predoslje je sezidal šolo, podpiral narodna društva (Narodno čitalnico in Slovensko matico), skrbel za reveže ... Kot predstavnik veleposestnikov je bil izvoljen v kranjski deželni zbor.⁵³ Umril je leta 1873 v 65. letu in je pokopan v Predosljah.⁵⁴

Antonova žena Katarina Schwarzenberg iz Ljubljane je bila tri leta starejša od moža.⁵⁵ Rodila mu je eno hčerko, ki je po babici dobila ime Serafina. Ob poroki s Karlom Avgustom je postala baronica de Traux de Wardin in je večinoma živela v Gradcu, kjer je leta 1910 tudi umrla.⁵⁶ Njena hči

Konstancija je ob koncu prve svetovne vojne prodala Zoisovo palačo na Bregu v Ljubljani, s čimer se je pretrgala še ena vez med Zoisi in slovenstvom. Kupec palače je bil podjetnik Peter Kozina, ustanovitelj čevljarskega podjetja PEKO.⁵⁷

Serafina baronica de Traux de Wardin, rojena baronica Zois pl. Edelstein, junij 1877 (StLA, Leopold Bude Sammlung, K8 H20, št. 37801).

Ker Anton ni zapustil moškega potomca, je fidejkomisna dediščina Zoisov prešla na njegovega štiri leta mlajšega brata Mihaela.⁵⁸ A tudi Mihaelova veja je bila obsojena na izumrtje, saj ni imel moškega naslednika. V zakonu z Marijano Engert sta se mu rodili dve hčerki, ki nista mogli dedovati fidejkomisa. Starejša Evgenija, bolj znana pod imenom Jenny, je bila rojena leta 1844 v Hietzingu pri

⁴⁶ Kidrič, *Zoisova korespondenca 1*, str. 17-21.

⁴⁷ Serafina je bila hči Antona grofa Aichelburga in Frančiške, rojene grofice Porcia (Witting, *Steiermärkischer Adel*, stolp. 10 (Aichelburg)).

⁴⁸ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 164.

⁴⁹ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 327, 328.

⁵⁰ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 327.

⁵¹ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 211. Za Marijo ni povsem jasno, ali je res bila hči Karla in Serafine. Njena smrt je vpisana v mrliško knjigo ljubljanske stolnice, vendar ob njenem imenu ni imen njenih staršev. Toda glede na letnice in ob upoštevanju dejstva, da takrat na Kranjskem razen Karla ni bilo odraslih in poročenih moških članov rodbine Zoisi, je edino možno, da je bila Marija Karlova hči.

⁵² Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 129.

⁵³ Faninger, *Izvor rodovine Zoisi*, str. 94-96; Slana, *Brdo pri Kranju*, str. 77-81; Valenčič, *Zois*, str. 831-832.

⁵⁴ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 216; ZAL, LGZ, fasc. 34, Osmrtnica za Antonom baronom Zoikom pl. Edelstein (9. 5. 1873, Ljubljana).

⁵⁵ Katarina je bila hči Jožefa Schwarzenberga in Katarine, rojene Hofmeister (Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 224; Faninger, *Izvor rodovine Zoisi*, str. 96).

⁵⁶ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 135, 328; ZAL, LGZ, fasc. 29, Osmrtnica za Avgustom baronom de Traux de Wardin (17. 9. 1883, Spodnji Lanovž pri Celju) in osmrtnica za Serafino baronico de Traux de Wardin (11. 5. 1910, Gradec).

⁵⁷ Kidrič, *Zoisova korespondenca 1*, str. 21.

⁵⁸ Tudi pri Mihaelu je primerjava podatkov iz različnih virov lahko zavajajoča. V matrikah je zabeleženo, da se je rodil 12. aprila 1812 kot *Maria Josef Michael Angelus* (Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 327). Na njegovem nagrobniku na ljubljanskih Žalah je kot datum rojstva naveden 29. marec in ime Mich[ael] Aug[ustin], čeprav v krstnih knjigah imena Avgustin ne zasledimo. Poleg nenatančnosti je možna razlaga za omenjena odstopanja naslednja: Mihael se je v resnici rodil 29. marca, krščen pa je bil 12. aprila. Na nagrobniku pa je prišlo morda do napake – pravilno bi se verjetno moralo glasiti Mich[ael] Ang[el]us, torej Michelangelo.

Serafine Freiin Zois von Edelstein, geborne Gräfin und Herrin von Aichelburg, gibt Nachricht von der bevorstehenden Vermählung ihrer Tochter **Mathilde Freiin Zois von Edelstein** mit dem hochgebornen Herrn **Gustav Nicolaus Grafen von Auersperg**, Freiherrn auf Schön- und Seisenberg, Herrn der Herrschaften Mokric und Čateš, dann der Güter Neufstein, Untereckenstein und Gayrach, Erblandmarschall und Erblandkämmerer im Herzogthume Krain und der windischen Mark, Herrn und Landmann in Steiermark, Kärnthen und Krain, Inbigena des Königreichs Hungarn, k. k. Kämmerer.

Die priesterliche Einsegnung wird **am 27. Februar 1848** in **Sauerburg** in der Schloß-

Kapelle vollzogen werden.

Naznanilo o poroki Gustava grofa Auersperga z Mokric in Matilde baronice Zois pl. Edelstein iz leta 1848 (AS 792, Gospostvo Turn pod Novim gradom, fascikel 63).

Dunaju. V zakonu, ki ga je že pri sedemnajstih sklenila z grofom Kamillom Aichelburgom, se jima je rodilo pet sinov, na katere je bila Jenny zelo navezana, a je usoda hotela, da so vsi umrli pred njo.⁵⁹ Ko je med prvo svetovno vojno (leta 1917) pokopala zadnjega od sinov, štiridesetletnega Ernesta, in je vojska izropala njeno vilo na Bledu, je Jenny ugotovila, da je breme življenja zanjo pretežko. Zapadla je v depresijo in si 25. februarja 1918 s strelom sama pretrgala nit življenja.⁶⁰

Tudi Jennyjina približno pet let mlajša sestra Hermina je mlada stopila v zakon. Njen mož Jožef baron Baillou je bil poročnik v 10. huzarskem regimentu. Hermina je rodila štiri sinove, nato pa februarja 1885 umrla, stara komaj 35 let.⁶¹

Ko je Mihael januarja 1882 umrl,⁶² ga je nasledil osem let mlajši in takrat edini še živeči brat Alfonz. Na srečo je Alfonz imel sina, s katerim se je kranjska veja Zoisov lahko nadaljevala. Še preden se posvetimo Alfonzu in njegovi družini, si oglejmo usodo njegovih štirih sester. Najstarejša med njimi, Beatrika, se je rodila leta 1810, takoj za prvorojencem Antonom. Njen mož vitez Henrik pl. Lebzelter je bil državni uradnik in je bil leta 1854 povzdignjen v barona.⁶³ Druga sestra Sera-

fina je bila poročena z Gottfriedom grofom Welser pl. Welserheimbom, avstrijskim generalnim konzulom v Anconi. Poleg hčerke Karoline je imela z njim tudi sina Rudolfa, ki se je poročil s sestrično Celestino Zois, Alfonzovo hčerko.⁶⁴ Tudi ostali dve sestri sta s poroko postali grofici. Gabrijela se je poročila z grofom Rudolfom Jenison-Wallworthom,⁶⁵ Matilda pa z grofom Gustavom Auerspergom z Mokric.⁶⁶

Se dva sinova Karla in Serafine sta dočkala polnoletnost, vendar njuno življenje zaradi pomanjkanja podatkov ostaja *tabula rasa*. O Karlu vemo le, da je bil leta 1837 (pri 22 letih) še živ,⁶⁷ medtem ko je Žiga umrl leta 1877 v starosti 56 let.⁶⁸

phisches Lexikon 14, str. 273-276.

⁶⁴ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 169, 367; Wurzbach, *Biographisches Lexikon 54*, str. 233; ZAL, LGZ, fasc. 31, Naznanilo poroke med Gottfriedom grofom Welserheimb in Serafino baronico Zois pl. Edelstein (21. 4. 1839, Ljubljana), osmrtnica za Gottfriedom grofom Welserheimb (22. 1. 1867, Gradec) in osmrtnica za Serafino grofico Welserheimb (21. 11. 1904, Bled).

⁶⁵ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 302.

⁶⁶ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 327, 362; Witting, *Steiermärkischer Adel*, stolp. 148 (Auersperg). Edina hči Matilde in Gustava, Beatrika, poročena Gagern, je bila mama pisatelja Friedricha Gagerna (1882-1947) (Požar, (geslo) Gagern, v: *Enciklopedija Slovenije 3*, str. 175).

⁶⁷ Osem mesecev po smrti moža je Serafina napisala oporo (1837, februar 11, Javornik), v kateri našteva vseh svojih devet še živečih otrok, med njimi tudi Karla (AS 1052, *Zois pl. Edelstein, rodbina*, fasc. 37). Vendar pa so v njeni osmrtnici 12 let kasneje naštetih le še štirje sinovi: Anton, Mihael Angelo, Alfonz in Žiga (ZAL, LGZ, fasc. 34, Osmrtnica za Serafino baronico Zois pl. Edelstein, rojeno grofico Aichelburg (16. 8. 1849, Ljubljana)). Karel je torej umrl med letoma 1837 in 1849.

⁶⁸ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 328; ZAL, LGZ, fasc. 34,

⁵⁹ Witting, *Steiermärkischer Adel*, stolp. 12-13 (Aichelburg).
⁶⁰ ZAL, LGZ, šk. 19.

⁶¹ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 171, 217, 327; ZAL, LGZ, fasc. 34, Naznanilo o poroki med Hermino baronico Zois pl. Edelstein in Jožefom baronom Baillou (24. 11. 1868).

⁶² Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 217; ZAL, LGZ, fasc. 34, Osmrtnica za Mihaelom Ang. baronom Zois pl. Edelstein (7. 1. 1882, Brdo) in osmrtnica za Marijano baronico Zois pl. Edelstein, rojeno Engert (9. 3. 1887, Ljubljana).

⁶³ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 362; Wurzbach, *Biogra-*

Matilda grofica Auersperg, rojena baronica Zois pl. Edelstein v otroških letih (Gagern, Mokric, str. 176).

Alfonz in Berta

Alfonz je bil osmi otrok Karla in Serafine. Rojen je bil v Ljubljani leta 1820. Okoli svojega 25. leta se je poročil z leto starejšo Berto pl. Moro.⁶⁹ Berta je izhajala iz znane celovške družine industrialcev, družina sama pa naj bi izvirala iz Benetk. Bertin stric Edvard pl. Moro je bil tehnično nadarjen in je izumil več strojev, bil pa je tudi priznan slikar. Znanje je prenesel na svakinjo Karolino in nečakinjo Berto, ki je že v svojem času veljala za dobro slikarko-krajinarko.⁷⁰ V zakonu so se Alfonzu in Berti rodili trije otroci. Najstarejši je bil Egon (1847), ki je nadaljeval vejo. Njegova leto dni mlajša sestra Celestina se je pri štiriindvajsetih poročila z bratrancem Rudolfom Welser pl. Welserheimbom, a je že štiri leta kasneje umrla v Konstantinoplu, kjer je bil njen mož uslužbenec veleposlaništva (njeno truplo so prepeljali v Predoslje).⁷¹

Osmrtnica za Žigom (Sigmundom) baronom Zoisom pl. Edelstein (25. 7. 1877, Brdo).

⁶⁹ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 132, 368.

⁷⁰ Wurzbach, *Biographisches Lexikon 19*, str. 103-104.

⁷¹ ZAL, LGZ, fasc. 31, Osmrtnica za Celestino grofico Welserheimb; ZAL, LGZ, fasc. 34, Naznanilo o poroki

Mož Egonove mlajše sestre Berte (1859) je bil angleški bankir William Charles Armstrong-Heaton. Kakšna je bila Bertina življenjska usoda, ni znano, verjetno pa je odšla z možem v Anglijo. William Charles je umrl v Londonu julija 1918.⁷²

Grobnica Zoisov na pokopališču v Predosljah (foto: Barbara Žabota).

med Celestino baronico Zois pl. Edelstein in Rudolfom grofom Welserheimb (28. 9. 1872, Bled); Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 139, 328, 367.

⁷² Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 367, ZAL, LGZ, šk. 19. William Charles je pripadal zelo razvejani rodbini Armstrong oziroma veji, imenovani Armstrong-Heaton. Nastala je leta 1731, ko sta se poročila irska plemkinja Mary Heaton iz Mount Heaton blizu Roscreae in William Armstrong z gradu Farney na Irskem (Armstrongi so sicer škotskega porekla). William Henry Armstrong-Heaton je posestvo Mount Heaton leta 1817 prodal rodbini Hutchinson. Zato je tudi John Armstrong-Heaton, oče Williama Charlesa, v svoji osmrtnici imenovan kot *Lord of the Manor of Roscrea Formerly of Mount Heaton and Farney Castle*. John Armstrong-Heaton, poročen z Jožefino Terezijo Mayr, je sicer živel v Gorici, kjer je tudi pokopan. Njegov sin William Charles je imel z Berto Zois vsaj dva sinova – Duncana in Jacka (ZAL, LGZ, fasc. 34, Osmrtnica za Johnom Armstrong-Heatonom (30. 4. 1891, Gorica); www.irishmidlandsancestry.com).

Eugénie Baronin Zois, geb. Baronin Simbichen, gibt schmerz erfüllt im eigenen wie im Namen ihrer Kinder **Michel Angelo Baron Zois**, Landesregierungssekretärs, **Jella Herbert**, geb. Baronin Zois, und **Egon Baron Zois**, derzeit in russischer Gefangenschaft, ihrer Schwiegertochter **Milena Baronin Zois**, geb. **Treo**, und ihres Schwiegerohnes **Paul Herbert**, Gutsbesitzers, sämtlicher Enkel, Neffen und Nichten die traurige Nachricht von dem Hinscheiden ihres innigstgeliebten, unvergesslichen Gatten, Vaters und Schwiegervaters, Großvaters und Onkels, des hochwohlgeborenen Herrn

Egon Baron Zois

Herrschaftherr von Egg

der am Donnerstag den 25. Jänner 1919 um 11 Uhr nachmittags im 72. Lebensjahre nach kurzem schweren Leiden sanft im Herrn entschlafen ist.

Die irdische Hülle des teuren Dahingegangenen wird Samstag den 25. Jänner um 1/4 4 Uhr nachmittags im Sterbehause **Gospiska ulica Nr. 15** feierlichst eingefegnet, sodann auf den Friedhof zum Heil. Kreuz überführt und dortselbst in der Familiengruft zur letzten Ruhe beigelegt werden.

Die heil. Seelenmessen werden in mehreren Kirchen gelesen werden.

Calbad, den 25. Jänner 1919.

Städtliche Bestattungsanstalt in Calbad.

Hilfsmayr & Bamberg 186 19

*Osmrtnica za Egonom baronom Zoison pl. Edelstein iz leta 1919
(AS 744, Gospodstvo Koča vas, fascikel 13).*

Alfonz je bil le sedem let glava družine. Umrli je šest let za ženo, 8. aprila 1889 v Celovcu.⁷³ Njegov naslednik je postal njegov edini sin Egon.

Egon in Evgenija

Egonovo življenje bi lahko v grobem omejili z vladanjem cesarja Franca Jožefa. Rodil se je junija 1847,⁷⁴ leto in pol pred dogodki, ki so v nemirnem letu 1848 odplavili cesarja Ferdinanda in na prestol pripeljali komaj osemnajstletnega Franca Jožefa. Tudi umrl je Egon le dobri dve leti za svojim cesarjem, januarja 1919. Po Lazarinijevih besedah ga je prevrat po končani prvi svetovni vojni tako pretresel, da je zbolel in umrl. Ko je še ležal na mrtvaškem odru v svojem zadnjem domovanju (v grofovski turjaški palači), je hotela uprava stano-

vanje zasesti in šele na prošnje Egonovih sorodnikov so počakali vsaj do pogreba. Del stanovanja je smela do smrti naslednjega leta uporabljati Egonova vdova Evgenija.⁷⁵

Egon se je že pri enainvajsetih oženil s tri leta mlajšo Evgenijo baronico Simbschen, katere družina je izvirala iz Sedmograške.⁷⁶ Prva leta zakona jima niso prinesla družinske sreče. Najstarejši sin, ki se je rodil že sedem mesecev in pol po poroki, je živel le eno uro in ni dočakal niti krsta.⁷⁷ Drugi sin Alfonz je dočakal le deset mesecev (maj 1871 – marec 1872).⁷⁸ Dve leti kasneje se jima je le nasmeh-

⁷⁵ ZAL, LGZ, šk. 19 in fasc. 34, Osmrtnica za Evgenijo baronico Zois, rojeno baronico Simbschen (23. 10. 1920, Ljubljana).

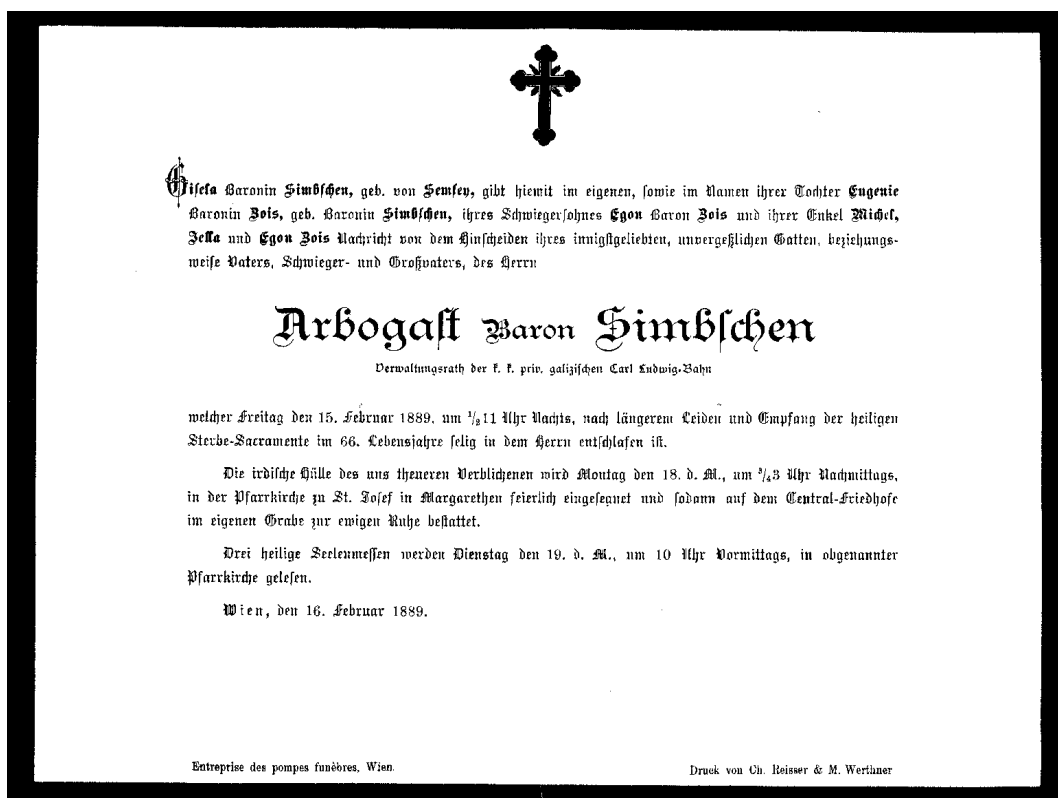
⁷⁶ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 367; Wurzbach, *Biographisches Lexikon* 34, str. 307. Evgenija je bila hči Arbogasta barona Simbschen in Gizele, rojene pl. Semsey (ZAL, LGZ, fasc. 33, Naznanilo o poroki med Evgenijo baronico Simbschen in Egonom baronom Zoison pl. Edelstein (22. 8. 1868, Bled)).

⁷⁷ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 216.

⁷⁸ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 144; ZAL, LGZ, fasc. 34, Osmrtnica za Alfonzom Zoison (22. 3. 1872, Ljubljana).

⁷³ ZAL, LGZ, fasc. 34, Osmrtnica za Alfonzom baronom Zoison pl. Edelstein (8. 4. 1889, Celovec) in osmrtnica za Berto baronico Zois pl. Edelstein, rojeno pl. Moro (7. 2. 1884, Bled; Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 368) pa navaja letnico 1883).

⁷⁴ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 147.

*Osmrtnica za Arbogastom baronom Simbschen iz leta 1889
(AS 792, Gospostvo Turn pod Novim gradom, fascikel 63).*

nila sreča. Tudi tretji otrok je bil sin, ki so ga v duhu rodbinske tradicije poimenovali Michelangelo.⁷⁹ Tri leta kasneje se mu je pridružila sestra Jella (Gabrijela),⁸⁰ čez devet (oziroma dvanajst)⁸¹ let pa še brat Egon. Jella ni živela na Slovenskem. Leta 1902 se je sicer še poročila na Brdu,⁸² nato pa je odšla z možem Pavlom Herbert-Kerchnave (sicer poročnikom pri konjeniškem oddelku tirolske deželne brambe) živeti na Koroško, na grad Kirchbichl blizu Wolfsberga.⁸³ Njen mlajši brat Egon je imel zelo razgibano življenje. Med prvo svetovno vojno je kot avstroogrski vojak sodeloval pri obleganju Premysla in celo padel v rusko ujetništvo. Nekaj časa je bil poročen z neko Rusinjo, a je bil zakon obsojen na propad. Po vojni je živel v Ljubljani, kjer je bil

tajnik ljubljanskega sejma (*Mustermesse*). Morda so bile vojne grozote tiste, ki so v Egonu pustile trajne travme. Vsekakor mu je življenje postalo neznosno, zato si je marca 1928 (tako kot deset let prej očetova sestrična Jenny) sodil sam. Ustrelil se je na Kirchbichlu, na gradu svoje sestre Jelle.⁸⁴

Michelangelo in Milena

Usoda je torej hotela, da je bilo preživetje kranjske veje Zoisov znova odvisno zgolj le od enega moškega predstavnika. Michelangelo je to nalogo sicer izpolnil, a je v dogajanje znova posegla usoda, ki je Michelangelu vseeno namenila, da postane zadnji dedič družinskega premoženja Zoisov na Kranjskem.

11. septembra 1902 (tri tedne pred sestro Jello) se je Michelangelo na Bledu poročil z Mileno Treo, hčerko znanega gradbenika Viljema Trea in Avguštine, rojene Klemenc.⁸⁵ Naslednjega leta se jima

⁷⁹ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 367.

⁸⁰ ZAL, LGZ, šk. 19.

⁸¹ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 327. Letnica Egonovega rojstva ni povsem zanesljiva. Pri Schivizu zasledimo leto 1886, toda v Egonovi osmrtnici iz leta 1928 piše, da je umrl v 39. letu starosti. Tako se zdi, da je pravilnejša letnica 1889, ker moramo upoštevati, da je bil Egon rojen junija in tako marca, ob svoji smrti, še ni izpolnil svojega 39. leta, ampak je bil še vedno v 39. letu.

⁸² Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 328.

⁸³ ZAL, LGZ, šk. 19. Pavlova starša sta bila Ernest Herbert-Kerchnave in Ana, roj. Ratschnig (ZAL, LGZ, fasc. 33, Naznanilo o poroki med Pavlom Herbert-Kerchnave in Jello baronico Zois pl. Edelstein (29. 9. 1902, Brdo)).

⁸⁴ ZAL, LGZ, šk. 19.

⁸⁵ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 368. Milena je umrla 23. septembra 1926. Osmrtnica, ki jo je v časopisih *Jutro* in *Slovenec* objavil njen sin Michelangelo, navaja, da je umrla v Ljubljani, od tam pa naj bi jo prepeljali na Brdo in pokopali v Predosljah. Toda Milenino ime najdemo tudi na nagrobni plošči rodbine Treo na ljubljanskih Žalah.

je rodil sin Michelangelo in rodbina je znova dobila moškega dediča.⁸⁶ Toda prišla je vojna in po njej nova oblast, ki je nad posestjo Zoisov razglasila sekvestracijo. Leta 1928 je bil celo razveljavljen rodbinski fidejkomis. Zato je dal naslednjega leta Michelangelo starejši brdsko posest na dražbo in se odselil v Avstrijo.⁸⁷ Novo jugoslovansko kraljevino je zapustil tudi mlajši Michelangelo. Po letu 1924 si je v Gradcu ustvaril družino, vendar ne nujno z Marijo Brunhildo Stocker, s katero se je leta 1924 poročil, saj Lazarini navaja, da je bila Marija njegova prva žena.⁸⁸ Michelangelovi potomci živijo v Avstriji še danes.

Nagrobnik kranjske veje rodbine Zois na pokopališču St. Peter v Gradcu (foto: Barbara Žabota).

Štajerska veja

Avguštin – prvi Zois na Štajerskem

Približno v času, ko je kranjska veja Zoisov zapustila svojo domovino in si ustvarila nov dom v Gradcu, je štajerska veja po moški strani izumrla. Naključje je torej hotelo, da je bila kontinuiteta Zoisov v Gradcu kljub vsemu zagotovljena. Štajerska veja je bila le eno generacijo mlajša od kranjske. Njen začetnik je bil Avguštin, Michelangelov prvorojenec iz prvega zakona z Marijo Jožefo pl. Perneck. Avguštin je sprva še živel na Kranjskem, na Dolenjskem, saj so bili vsi njegovi otroci (z izjemo Avguština) krščeni v cerkvi nadangela Mihaela v Šmihelu pri Novem mestu. Leta 1770 mu je oče izročil gospostva Grm, Zaboršt in Graben, deset let kasneje, ob smrti brata Mihaela, pa sta mu pripadli še gospostvi Svibno in Zavrh.⁸⁹ Ob očetovi smrti (1777) je prejel še 80.000 goldinarjev, kar mu je omogočilo udobno življenje.⁹⁰

Leta 1756 se je pri petindvajsetih na Gracarjevem turnu poročil z ugledno plemkinjo, Frančiško Ksaverijo grofico Paradeiser,⁹¹ s katero je imel, kot kažejo dosedanje raziskave, pet otrok. Najstarejši Michelangelo je bil rojen že deset mesecev po poroki svojih staršev.⁹² O njem razen letnic rojstva in smrti (umrl je junija 1798 v Ljubljani)⁹³ ne vemo skorajda ničesar. Drugi sin, štiri leta mlajši Franc, je bil zaslužen za nadaljevanje štajerske veje. Nato sta sledili hčerki Ivana (*Jeanette* – krščena 1762)⁹⁴ in Antonija (*Antoinette* – 1767).⁹⁵ Slednja je, kot se zdi, ostala neporočena, nasprotno pa je njena starejša sestra, poročena z Jožefom pl. Lehmannom, rodila kar osem otrok. Eden od njih je bil tudi Janez Krstnik, ki se je kasneje poročil z mamino sestrično Alojzijo iz kranjske veje Zoisov. Zadnji od Avguštinovih otrok je bil sin, ki je nosil očetovo ime. Tudi njegovo življenje ostaja zavito v meglo. Če gre verjeti Lazariniju, je bil lastnik gospostev Svibno in Zavrh (morda po očetovi smrti leta 1808), umrl pa je januarja 1830 (pokopan na Dolah pri Litiji) neporočen in brez otrok. Osmrtnico je objavil njegov nečak Janez pl. Lehmann z materjo Ivano (Avguštinovo sestro). Nečak je bil tudi Avguštinov skrbnik, saj so se pri njem na stara leta začeli kazati znaki duševne bolezni.⁹⁶

⁸⁹ Smole, *Graščine*, str. 175 in 474.

⁹⁰ *Argo*, stolp. 81.

⁹¹ AS 1052, *Zois pl. Edelstein, rodbina*, fasc. 1. Ženitna pogodba med Francem Avguštinom Zoisom in Marijo Ksaverijo grofico Paradeiser, hčerko Maksa Rudolfa grofa Paradeiserja (1755, december 17, Ljubljana).

⁹² Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 386.

⁹³ ZAL, LGZ, šk. 19.

⁹⁴ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 387.

⁹⁵ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 387.

⁹⁶ ZAL, LGZ, šk. 19; *Laibacher Zeitung*, 27. 8. 1829, str. 467.

⁸⁶ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 242.

⁸⁷ Slana, *Brdo pri Kranju*, str. 81.

⁸⁸ ZAL, LGZ, šk. 19.

prostor za družinsko drevo – štajerska veja

Kdaj točno se je Avguštín (oče) preselil v Gradec, ni znano, vemo le to, da je tam 27. marca 1808 umrl.⁹⁷ Kot smo omenili, so bili njegovi otroci še rojeni na Dolenjskem in tudi njegova žena Frančiška Ksaverija je leta 1793 umrla v Ljubljani.⁹⁸ Pač pa lahko življenjske prelomnice sina Franca spremljamo zgolj po matrikah mesta Gradec. Tako izvemo, da se je januarja 1789 Franc poročil z Ano pl. Eichelberg, takrat že vdovo Zech pl. Zechenfeld.⁹⁹ Ni povsem jasno, ali je imel z njo tudi kaj otrok. Ana je maja 1808 podlegla jetiki¹⁰⁰ in vdovec Franc ni prav dolgo žaloval za njo. Že čez devet mesecev se je znova poročil s komaj devetnajstletno Filipino pl. Leschner.¹⁰¹ Štiri leta kasneje sta dobila svojega naslednika, sina Edvarda.¹⁰²

Kot smo že omenili, je bil Franc sprva namenjen za dediča zapuščine Žige Zoisa. Stric Žiga ga je podpiral in mu financiral šolanje na rudarski šoli v Banski Štiavnici na Slovaškem v letih 1794–96. Nato je Franc duševno zbolel in dedič rodbinske dediščine je postal njegov bratranec Karel.¹⁰³ Kljub duševnim težavam je Franc poskrbel za nadaljevanje svojega rodu in je, kot se zdi, dočakal kar visoko starost. Dvom glede letnice smrti se pojavi zato, ker je v tistem času živel še en Franc (morda celo dva), ki bi lahko zapletel sicer enostavno genealoško podobno štajerske veje Zoisov. V graških matrikah namreč zasledimo, da je 4. aprila 1828 pri 75 letih umrl Franc baron Zois pl. Edelstein.¹⁰⁴ Sam podatek na prvi pogled ni problematičen in kaj hitro bi lahko tega Franca poistovetili z Avguštínovim sinom Francem. Toda ta Franc leta 1828 ni bil star 75 let, saj se je rodil oktobra 1760,¹⁰⁵ torej je bil ob svoji domnevni smrti star še ne polnih 68. Res je sicer, da je v mrljskih knjigah starost pokojnika pogosto navedena zelo približno, toda v našem primeru odstopa kar za sedem let. Umrl Franc bi se torej moral roditi okoli leta 1753. Toda v tem času je imel

otroke le Michelangelo (najstarejši sin Avguštín takrat še ni bil poročen), o njem pa vemo, da ni imel nobenega sina z imenom Franc. Edini, ki bi v tem primeru prišel v poštev, je Michelangelov sin Ksaver. Njegova letnica rojstva (1751) je relativno blizu zahtevani letnici 1753 – Ksaver bi bil tako leta 1828 star 77 let, kar je bližje navedeni starosti (75 let) umrlega Franca iz matrik. Ime Ksaver je v večini primerov drugi del zveze Franc Ksaver, kar bi v našem primeru pomenilo, da je bil Ksaver pravzaprav Franc Ksaver. Nadalje vemo, da je Ksaver živel v emigraciji – resda sicer v Bremnu, toda ni jasno, ali je tam živel do smrti. Njegova žena Julija je umrla v Gradcu, tako da bi navsezadnje tam lahko živel in umrl tudi Ksaver. Tudi Müllner, ki je v svojem članku objavil oporoko Michelangela Zoisa, navaja, da štajerska veja Zoisov izhaja od Ksaverja.¹⁰⁶

Zgornjim argumentom lahko takoj poiščemo protargumente. Iz korespondence Ksaverjevega brata Žige izvemo, da je Ksaver umrl v nesreči leta 1808. Torej je moral biti umrl Franc dvajset let kasneje brez dvoma druga oseba. Poleg tega je v krstni knjigi zapisano, da so Ksaverja leta 1751 krstili na ime Filip Anton Ksaver – imena Franc ne zasledimo.¹⁰⁷ Tudi sicer se Ksaver v dokumentih vedno pojavlja le pod tem imenom in nikoli pod nobenim drugim. Zato bi bilo nenavadno, da bi ga šele ob smrti poimenovali Franc, če je bil vse življenje le Ksaver.

Iz graških matrik pa je razvidno, da je v tistem času živel še en Franc, čigar poreklo ostaja v temi. Njegovo ime namreč zasledimo le ob rojstvu njegovih otrok, zato njegovi predniki ostajajo neznanca. Bi lahko bil ta Franc tisti, ki je umrl 1828? Težko. Kot že rečeno, bi se v tem primeru moral roditi okoli leta 1753. Kot oče bi lahko prišel v poštev le Michelangelo. Temu se je leta 1753 res rodil sin, a po imenu Maksimiljan, ki je umrl dve leti kasneje.

Tako se zdi, da je bil leta 1828 umrl Franc res Avguštínov sin Franc. Teoretično sicer še vedno ne moremo izključiti njegovega bratranca Ksaverja, toda to bi pomenilo, da Ksaver ni umrl v nesreči leta 1808 ter da se je po smrti žene Julije (s katero je imel sina Matijo) poročil še enkrat in imel z drugo ženo na stara leta še pet otrok. To sicer ni nemogoče, je pa precej neverjetno.

Kakšna rešitev se torej ponuja ob nastalem problemu? Poskusimo takole: najstarejšemu Michelangelovemu sinu Avguštínu se leta 1760 rodi sin Franc. Ta se kasneje poroči dvakrat. S prvo ženo Ano (poročena 1789) ima v zadnjem desetletju 18.

⁹⁷ Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 341.

⁹⁸ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 207. Frančiška je bila pokopana pri sv. Krištofu in kot kaže, se ji je tam pridružil tudi njen mož Avguštín, kljub temu, da je umrl v Gradcu. Ohranil se je namreč prepis z njunega nagrobnega kamna, ki se glasi: *Hier ruhet in gott Xaveria und Augustin Baron Zois von Edelstein. Amen. Anno 1793 7te May* (AS 730, Gospostvo Dol, fasc. 127).

⁹⁹ Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 241; AS 1075, *Zbirka rodoznikov*, št. 294, Zois. Ana verjetno ni izvirala iz družine Aichelburg, s katero so bili Zoisi v tesni povezavi. Njen priimek je v matrikah ob poroki s Francem Zoisom zapisan kot Eichelberg, ob njeni smrti pa kot Aichelburg. Vendar Ane v Wittingovem genealoškem pregledu rodbine Aichelburg ne najdemo.

¹⁰⁰ Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 34.

¹⁰¹ Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 16.

¹⁰² Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 186.

¹⁰³ Valenčič, Zois, str. 835.

¹⁰⁴ Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 311.

¹⁰⁵ Schiviz, *Der Adel ... Krain*, str. 387.

¹⁰⁶ Argo, stolp. 82.

¹⁰⁷ To seveda ni zadosten dokaz, saj smo večkrat videli, da so neko osebo poznali pod imenom, ki ni bilo njeno ali njegovo krstno ime.

stoletja sina Franca, po njeni smrti pa se poroči še enkrat, s Filipino pl. Leschner, ki mu leta 1813 rodi še sina Edvarda. To bi se teoretično povsem izšlo, saj vemo, da je bila tudi žena mlajšega Franca, Filipina Schröckinger pl. Neudenberg, rojena okoli leta 1789¹⁰⁸ ter da se jima je prvi otrok, Michelangelo, rodil leta 1817¹⁰⁹ (tako sta imela oba med 25 in 30 let). Tudi dejstvo, da je bilo obema Francema skupno osebno ime, bi lahko podpiralo teorijo, da gre v resnici za očeta in sina. Takšna razlaga stoji na dokaj trdnih temeljih, njena edina šibka točka je že omenjena starost umrlega Franca, ki leta 1828 tako ni bil star 75, ampak le 68 let.

Kot torej kaže, se je štajerska veja Zoisov v prvi polovici 19. stoletja razcepila na dve podveji, ki pa sta bili obe le kratkega roka. Prva je izumrla podveja Francovega mlajšega sina Edvarda. Edvard se je leta 1837 v Ljubljani poročil s tri leta starejšo Marijo Fluck pl. Leidenkron.¹¹⁰ Njuno skupno življenje je trajalo le dobri dve desetletji, saj je Edvard že leta 1857 umrl v starosti 44 let.¹¹¹ Njegova vdova ga je preživela za skoraj pol stoletja in je umrla v Gradcu leta 1902 v častitljivi starosti 92 let.¹¹² V zakonu se jima je rodilo šest otrok, od katerih pa ni nobeden nadaljeval rodu. Najstarejši sin Gustav (1839) je bil sicer poročen, a kot se zdi, je bil njegov zakon brez otrok, saj jih v matrikah ali drugih virih ne zasledimo. Tudi ko je leta 1908 umrla Gustavova vdova Hermina (rojena Göth), je premoženje zapustila dobrotelnim ustanovam in ne morebitnim otrokom.¹¹³ Gustav je imel le enega brata – Olafa, ki pa je leta 1916 umrl neporočen. Njegovo osmrtnico sta v graškem časopisju objavili njegovi prav tako neporočeni sestri Afra (umrla dve leti kasneje) in Hilda.¹¹⁴ Še dve hčerki sta se rodili Edvardu in Mariji, a kot ženski nista mogli prenesti svojega priimka na potomce. Še posebej to velja za Adriano, ki je živela le štiri dni.¹¹⁵ Pač pa je v tem pogledu več sreče imela njena starejša sestra Olga, ki je dosegla odraslo dobo in se tudi poročila. Kako srečen je bil njen zakon, je težko reči, saj je bil mož kar 27 let starejši od nje, pomemben pa je tudi

*Gustav baron Zois pl. Edelstein, junij 1864
(StLA, Leopold Bude Sammlung, K1 H2, št. 1878).*

podatek, da Olga ni vzela kogarkoli, temveč lastnega strica, materinega brata polkovnika Juliusa Flucka pl. Leidenkrona. Julius je umrl leta 1897, o Olgi pa nimamo podatkov.¹¹⁶ Veja Edvarda in Marije je tako po moški strani ugasnila z Olafovo smrtjo leta 1916, dokončno pa verjetno nekaj let kasneje, ko je umrla tudi njegova sestra Hilda.

Nekaj let dlje se je uspelo obdržati veji Edvardovega brata Franca. Franca in njegovo nejasno poreklo smo že omenili. O njem lahko z gotovostjo rečemo le to, da je za ženo vzel Filipino Schröckinger, s katero je imel (verjetno) pet otrok. Najstarejši je bil Michelangelo, ki kljub svojemu zakonskemu stanu (poročen je bil z Antonijo Russbacher)¹¹⁷ ni zapustil potomcev. To je uspelo njegovemu mlajšemu bratu Žigi, ki je edini nadaljeval rod. Michelangelo in Žiga sta imela še dve mlajši sestri, o katerih so podatki zaenkrat še bolj skromni. To velja predvsem za Amalijo (rojeno 1826),¹¹⁸ medtem ko o njeni sestri Izabeli vemo, da se je leta 1846 poročila s šestnajst let starejšim Jožefom Leopoldom Hirnom.¹¹⁹ Zelo verjetno je bil sin Franca in Filipine tudi Janez, ki je januarja 1865 umrl star 45 let.¹²⁰ Glede na letnice (rojen okoli leta 1819) bi ga lahko uvrstili med Michelangela (1817)

¹⁰⁸ Ob smrti 1851 je bila stara 62 let (Schviz, *Der Adel ... Graz*, str. 316).

¹⁰⁹ Schviz, *Der Adel ... Graz*, str. 187.

¹¹⁰ Schviz, *Der Adel ... Krain*, str. 169.

¹¹¹ ZAL, LGZ, šk. 19.

¹¹² Schviz, *Der Adel ... Graz*, str. 325; ZAL, LGZ, fasc. 34, Osmrtnica za Marijo baronico Zois pl. Edelstein, rojena Fluck pl. Leidenkron (v osmrtnici je njen dekliški priimek napačno zapisan kot Seidenkron) (16. 8. 1902, Gradec).

¹¹³ Schviz, *Der Adel ... Graz*, str. 349; ZAL, LGZ, šk. 19 in fasc. 34, Osmrtnica za Hermino baronico Zois pl. Edelstein, rojena Göth (26. 12. 1908, Gradec).

¹¹⁴ Schviz, *Der Adel ... Graz*, str. 194, 195, 349; ZAL, LGZ, šk. 19 in fasc. 34, Osmrtnica za Olafom baronom Zoisom pl. Edelstein (27. 11. 1916, Gradec).

¹¹⁵ Schviz, *Der Adel ... Graz*, str. 349, 372.

¹¹⁶ Schviz, *Der Adel ... Graz*, str. 349, 442.

¹¹⁷ Schviz, *Der Adel ... Graz*, str. 252.

¹¹⁸ Schviz, *Der Adel ... Graz*, str. 190.

¹¹⁹ Schviz, *Der Adel ... Graz*, str. 253.

¹²⁰ Schviz, *Der Adel ... Graz*, str. 463.

Baronica Zois pl. Edelstein (StLA, Leopold Bude Sammlung, K5 H11, št. 18789).

in Žigo (1821), teoretično pa bi lahko bil tudi njun stric, torej sin starejšega Franca. Čeprav se to ne zdi prav verjetno.

Štajersko vejo je tako nadaljeval Žiga, vendar je tudi on umrl precej mlad. Dočakal je le 41 let in čeprav se mu je v zakonu s Franciško Köllisch rodilo kar pet sinov, se je Žigove družine držala smola. Ko je sam leta 1862 podlegel vnetju trebuha (kot je zapisano v mrliški knjigi),¹²¹ je zapustil vdovo Franciško s šestimi otroki, od katerih je imel najstarejši Oliver trinajst let, najmlajši Hans pa le nekaj mesecev. Številčna družina pa se je v naslednjem desetletju skrčila na minimum. Najprej je za vodenico umrla hči Hermina, stara 13 let.¹²² V začetku sedemdesetih let je smrt v družini štajerskega Žige Zoisa kosila z velikim zamahom. Najprej je maja 1870 tuberkuloza pobrala enaindvajsetletnega Oliverja, ki se je ravno izšolal za pravnika.¹²³ Septembra istega leta je bil "krč v glasilkah" usoden za njegovega mlajšega brata, petnajstletnega gimnazijca Karla.¹²⁴ Leto in pol zatem pa je zaradi "možganske tuberkuloze" umrl še brat Oto.¹²⁵ Franciška je tako ostala sama s sinovoma Žigo in Hansom. Tudi Žigi ni bilo name-

njeno dolgo življenje. Postal je zavarovalniški uradnik, a umrl že pri 36 za bronhitisom.¹²⁶ Le enajst dni kasneje, 17. marca 1886, je umrla tudi njegova mati.¹²⁷ Številni udarci usode so ji nakopali pljučno tuberkulozo, pod katero je klonila, ko je pokopala svojega petega otroka.

Preživetje štajerske veje je tako padlo na ramena petindvajsetletnega Hansa (1861).¹²⁸ Hans je imel zelo razburkano življenje, ki bi ga lahko strnili v znano geslo, da nizko pade, kdor visoko leta. Hans je bil glasbeno nadarjen in je postal v svojem času in okolju priznan skladatelj, čeprav njegovih del dandanes ne pozna skorajda nihče več.¹²⁹ Leta 1914 je v njegovi družini izbruhnila afera, ki je naredila veliko škode njegovemu ugledu. Zgodba se je začela leta 1894, ko se je Hans poročil s takrat sedemnajstletno Marijo Schmidt, hčerko starinarke. V zakonu sta se jima rodili le dve hčerki, od katerih je odrasla le starejša Evgenija (rojena 1897, leta 1915 se je poročila s Sigmundom Christianom),¹³⁰ medtem ko je mlajša Julija (1898) umrla še kot otrok.¹³¹ Zatem se v zakonu ni rodil noben otrok več. Hans je bil, kot rečeno, zadnji moški predstavnik svoje veje in kazalo je, da bo izumrla tudi veja njegovih graških sorodnikov, saj je Gustav umrl že leta 1900 brez otrok, Olaf pa je bil neporočen. Verjetno je bil prav Olaf tisti, ki je v svoji oporoki določil, da pripade vsa fidejkomisna posest baronov Zoisov potencialnemu sinu Hansa in Marije. Ta sin bi tako postal majoratnik (*Majoratsherr*),¹³² starša pa bi dobila v užitek sto tisoč kron. Ker pa Hans in Marija nista imela moškega naslednika in kot je očitno kazalo, ga tudi nista mogla dobiti, je baronica Mici, kot so jo imenovali, prišla na idejo, da bi sina enostavno kupila. S pomočjo prijateljice je spoznala dvajsetletno služkinjo Elise Hirthe, ki je pričakovala nezakonskega otroka. Dogovorili so se, da bo, če Elise rodi dečka, baronica Mici otroka odkupila. Nato je začela hliniti nosečnost in čakala. 21. januarja 1914 je Elise res rodila dečka, ki so ga prepeljali v hišo barona Zoisa, kjer ga je "rodila" še baronica. 4. februarja so dečka krstili in je uradno

¹²¹ Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 318.

¹²² Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 463. Za Hermino ni povsem jasno, ali je res bila hčerka Žige in Franciške, saj se njeni starši v mrliški knjigi ne omenjajo. Upoštevajoč letnice pa je zelo verjetno, da je v resnici spadala v omenjeno družino. Druga možnost je, da je bila Hermina hči Edvarda in Marije.

¹²³ Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 42, 422.

¹²⁴ Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 42, 196.

¹²⁵ Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 42, 195.

¹²⁶ Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 44. Tudi pri Žigi se poraja dvom, ali je v resnici pripadal družini Žige in Franciške, saj podatka o njegovih starših ni. Žiga predstavlja torej podoben problem kot Hermina.

¹²⁷ Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 44.

¹²⁸ Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 197.

¹²⁹ Pri Wurzbachu (60. zvezek, str. 241) lahko preberemo, da je Hans Zois napisal številne romances, uverture, sonate in pesmi, njegovo najbolj znano delo pa je opereta *Columbine*, ki je bila 15. marca 1889 z uspehom uprizorjena na Dunaju.

¹³⁰ Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 201; ZAL, LGZ, šk. 19.

¹³¹ Schiviz, *Der Adel ... Graz*, str. 508.

¹³² Danes izraz "majoratnik" ni več v rabi, nekoč pa je označeval moškega, ki je imel kot najbližji sorodnik pravnico podedovati dedno posestvo (*Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: DZS, 1997, str. 516).

postal Egon baron Zois pl. Edelstein ter s tem dedič vsega premoženja. Celotna zgodba bi se lahko tu končala, če ne bi "novopečena mama" takoj zahtevala denarja, ki ji je kot roditeljici majoratnika pripadal. To je ljudem takoj padlo v oči in sprožili so preiskavo, ki je razkrila celotno zadevo. Baronico Mici in njene pomagače so odpeljali v preiskovalni zapor. Baron je trdil, da o vsej stvari ne ve ničesar. Afera ga je tako pretresla, da si je večkrat poskusil vzeti življenje. Škandal ga je prizadel ne le moralno, temveč tudi finančno. Za poplačilo dolgov so mu zarubili premoženje, tako da je moral preostanek življenja prebiti ob miloščini. Mladega barona Egona so razdedinili ter mu namesto baronskega naziva dali materin priimek Hirth.

Sojenje baronici Zois in njenim sokrivcem je bilo zelo odmevno, saj je graški Tagespost o njem obširno poročal. Med drugim je pričala tudi mati glavne obtoženke Katarina Schmidt, ki je povedala, da se ni nikoli strinjala s hčerkino poroko ter da je pogosto prihajalo do sporov med njo in Zois. Na dan je prišlo tudi, da je imela baronica Mici številne ljubimce. Mati zadnjega izmed njih, gospa Girak, naj bi bila po baroničinih besedah tista, ki jo je nagovorila, naj si "priskrbi" otroka po zgledu srbske kraljice Drage Mašin. Baronica se je zagovarjala, da jo je v dejanje "prisilila" njena velika želja po sinu in nikakor ne želja po denarju. Sodišče, kot se zdi, njenemu teatralnemu pričanju ni preveč verjelo. 24. junija 1914 je razglasilo oprostilne sodbe za vse obtožene z izjemo glavne obtoženke baronice Zois. Slednjo so obsodili na dva meseca težke ječe, vendar se ji je prestani pripor že vstel v kazen.

Kakšna je bila usoda Hansa barona Zoisa, nam Lazarini ne razkriva. Baron je živel še deset let po aferi in je umrl v veliki revščini 5. januarja 1924 v Gradcu.¹³³ Z njim je štajerska veja Zoisov po moški liniji dokončno izumrla.

Hier ruhet unsere inigst geliebte,
gute theuere Mutter Frau
MARIA Freiin ZOIS von
EDELSTEIN
geb. FLUCK Edle von LEIDENKRON.
Die theuere, unvergesliche Verblichene
starb am 16. August 1902
in ihrem 92. Lebensjahre.

OLAF Baron ZOIS-EDELSTEIN
geb. 6.6.1845 gest. 24.11.1916

AFRA Baronin ZOIS-EDELSTEIN
geb. 7.8.1843 gest. 10.2.1918

*Nagrobnik štajerske veje rodbine Zois na
Steinfelder Friedhof v Gradcu
(foto: Barbara Žabota).*

¹³³ Zgodba je povzeta po seriji člankov, ki so shranjeni v Lazarinjevi genealoški zbirki (ZAL, LGZ, šk. 19 in fasc. 34). Članki so izrezani iz *Grazer Tagblatt* in *Tagespost* med 22. marcem in 24. junijem 1914.

ADRIANA (*Adrienne Maria Franziska Josepha*, 28. marec 1842, Gradec – 1. april 1842, Gradec) – baronica; hči barona Edvarda in Marije, rojene Fluck pl. Leidenkron.

AFRA (*Afra Maria Franziska*, 7. avgust 1843, Gradec – 10. februar 1918, Gradec) – baronica; hči barona Edvarda in Marije, rojene Fluck pl. Leidenkron; neporočena.

ALFONZ (*Maria Karl Sigismund Alfons*, 10. maj 1820, Ljubljana – 8. april 1889, Celovec (pokopan v Predosljah)) – baron; sin barona Karla in Serafine, rojene grofice Aichelburg. Poročen z Berto pl. Moro (25. julij 1819, Celovec – 7. februar 1883, Bled (pokopana v Predosljah)).

ALFONZ (*Alfons Maria Anton*, 10. maj 1871, Ljubljana – 22. marec 1872, Ljubljana) – baron; sin barona Egona in Evgenije, rojene baronice Simbschen.

ALOJZ (*Johann Baptist Alois*, 5. junij 1761, Ljubljana – 23. avgust 1762, Ljubljana) – baron; sin barona Michelangela in njegove druge žene Ivane, rojene Kappus pl. Pichelstein.

ALOJZIJA (*Maria Aloisia*, ok. 1786 – 28. marec 1854, Ljubljana) – baronica; hči barona Jožefa in njegove druge žene Katarine, rojene pl. Auenbrugg. Poročena (12. oktober 1814, Brdo) z Janezom Krstnikom pl. Lehmannom (23. junij 1788 – 18. julij 1831, Laško).

AMALIJA (*Amalia Anna*, 13. avgust 1826, Gradec – ?) – baronica; hči barona Franca in Filipine, rojene pl. Schröckinger.

ANA (*Maria Anna Johanna* tudi *Marianna* ali *Nina*, 26. november 1777, Ljubljana – po letu 1825) – baronica; hči barona Jožefa in njegove prve žene Katarine, rojene pl. Bonazza. Poročena (1. oktober 1800, Ljubljana) z Jožefom pl. Goldom (ok. 1761 – pred 1825), veletrgovcem iz Trsta.

ANTON (*Maria Anton Sigismund Josef*, 22. julij 1808, Ljubljana – 9. maj 1873, Ljubljana (pokopan v Predosljah)) – baron; vitez Reda železne krone III. razreda; sin barona Karla in Serafine, rojene grofice Aichelburg. Podedoval fidejkomis Brdo, v Predosljah dal kot župan občine postaviti novo šolsko poslopje; izvoljen v deželni zbor; v testamentu zapustil velik znesek Narodni čitalnici v Ljubljani ter revežem predoselske in šentjakobske župnije v Ljubljani, od koder je bila doma njegova soproga Katarina Schwarzenberg (12. oktober 1805, Ljubljana – 6. januar 1885, Ljubljana (pokopana v Predosljah)); poročena 12. junija 1832 v Ljubljani). Nagrobni napis mu je sestavil Janez Bleiweis.

ANTONIJA (*Maria Ignazia Antonia Felizitas*, 15. januar 1750, Ljubljana – 4. september 1751, Ljubljana) – hči Michelangela in njegove druge žene Ivane, rojene Kappus pl. Pichelstein.

ANTONIJA (*Agnes Antonia Anna*, imenovana *Antoinette*, 22. januar 1767 – ?) – baronica; hči barona Avgušтина in Frančiške Ksaverije, rojene

grofice Paradeiser.

AVGUŠTIN (*Franz Xaver Augustin*, 1. december 1731, Ljubljana – 27. marec 1808, Gradec (pokopan pri Sv. Krištofu v Ljubljani)) – baron; sin Michelangela in njegove prve žene Marije Jožefe, rojene pl. Perneck. Poročen (25. februar 1756, Gracarjev turn) s Frančiško Ksaverijo grofice Paradeiser (4. julij 1734 – 27. maj 1793, Ljubljana (pokopana pri Sv. Krištofu)). Posedoval je graščine na Dolenjskem (Grm, Zaboršt, Graben, nato tudi Zavrh in Svibno); kasneje se je preselil v Gradec. Začetnik štajerske veje Zoisov.

AVGUŠTIN (1768 – 12. januar 1830) – baron; sin barona Avgušтина in Frančiške Ksaverije, rojene grofice Paradeiser.

BEATRIKA (*Beatrix Franziska*, 5. januar 1810 – 30. junij 1883, Celovec) – baronica; hči barona Karla in Serafine, rojene grofice Aichelburg. Poročena (10. oktober 1838, Koroška Bela) z državnim uradnikom vitezom Henrikom pl. Lebzeltom, (21. september 1810, Banat – 16. april 1889, Verona).

BERNARD (*Bernhard Alois*, 18. junij 1779, Ljubljana – 29. maj 1780, Ljubljana) – baron; sin barona Jožefa in njegove prve žene Katarine, rojene pl. Bonazza.

BERNARDINO (1719 ali 1717, Cacodelli – 7. september 1793, Ljubljana) – sin Janeza Krstnika (*Giovanni Battista*), nečak Michelangela. Ta ga je pripeljal v Ljubljano, kjer je postal družabnik v njegovem podjetju kot poslovodja. 26. julija 1773 sprejet v viteški stan.

BERTA (*Adalberta Maria Maximiliana*, 22. december 1859, Javornik – ?) – baronica; hči barona Alfonza in Berte, rojene pl. Moro. Poročena (7. september 1885, Bled) z angleškim bankirjem Williamom Armstrongom (1853 – 20. julij 1918, London).

CECILIJA (*Maria Cäcilia Xaveria*, 21. november 1774, Ljubljana – po 1825) – baronica; hči barona Jožefa in njegove prve žene Katarine, rojene pl. Bonazza. Prebivala pri sorodnikih v Gradcu.

CELESTINA (*Cölestine Margarethe Edmunda Mathilde Maria*, 17. oktober 1848, Ljubljana – 7. februar 1876, Konstantinopel (pokopana v Predosljah)) – baronica; hči barona Alfonza in Berte, rojene pl. Moro. Poročena (28. september 1872, Bled) s svojim bratrancem Rudolfom grofom Welser pl. Welserheimbom (1. marec 1842, Dunaj – 25. oktober 1926, Gradec).

EDVARD (*Maria Eduard Karl*, 6. april 1814, Predoslje – 12. november 1814, Predoslje) – baron; sin barona Karla in Serafine, rojene grofice Aichelburg.

EDVARD (*Eduard Andreas Siegmund Franz Xaver*, 4. junij 1813, Gradec – 30. december 1857) – baron; sin barona Franca in (verjetno) njegove druge žene Filipine, rojene Leschner. Poročen (23. oktober 1837, Ljubljana) z Marijo Jožefo Fluck pl.

Leidenkron (12. december 1810, Ljubljana – 16. avgust 1902, Gradec (pokopana na *Steinfelder Friedhof* v Gradcu)).

EGON (*Egon Anton Serafikus Theodor Maria*, 11. junij 1847, Ljubljana – 23. januar 1919, Ljubljana) – baron; sin barona Alfonza in Berte, rojene pl. Moro. Poročen (22. avgust 1868, Bled) z Evgenijo baronico Simbschen (31. julij 1850, Gradec – 23. oktober 1920, Ljubljana (pokopana na Žalah)).

EGON (*Egon Rudolf Alois*, 21. junij 1886 (ali 1889), Predoslje – 7. marec 1928, grad Kirchbichl na Koroškem) – baron; sin barona Egona in Evgenije, rojene baronice Simbschen. Vojak v prvi svetovni vojni; sodeloval pri obleganju Premysla; bil v ruskem ujetništvu; po vojni tajnik ljubljanskega sejma; poročen z neko Rusinjo, ki ga je zapustila; ustrelil se je na gradu svoje sestre Jelle.

EVGENIJA (*Eugenia Henriette Theodora Beatrix*, 23. marec 1897, Gradec – ?) – baronica; hči barona Hansa in Marije, rojene Schmidt. Poročena (julij 1915, Gradec) z zavarovalniškim uradnikom Sigmundom Christianom.

FRANC (*Franz Michael Augustin*, 7. oktober 1760 – 4. april 1828, Gradec) – baron; sin barona Avguština in Franciške Ksaverije, rojene grofice Paradeiser. Prvič poročen (10. januar 1789, Gradec) z Ano, vdovo Zech pl. Zechenfeld, rojeno pl. Eichelberg (ok. 1763 – 17. maj 1808, Gradec). Drugič poročen kot vdovec (12. februar 1809, Gradec) s Filipino pl. Leschner (ok. 1791 – 1853). Sprva določen za dediča premoženja Zoisov; na stroške strica Žige se je šolal v rudarski šoli na Slovaškem; kazal znake duševne bolezni.

FRANC (*Franz*, ? – ?) – baron; član štajerske veje; zelo verjetno sin barona Franca in njegove prve žene Ane, rojene pl. Eichelberg. Poročen s Filipino Schröckinger pl. Neudenberg (ok. 1789 – 13. junij 1851, Gradec).

FRANČIŠKA (*Maria Franziska Angelika*, 8. maj 1733, Ljubljana – ?) – hči Michelangela in njegove prve žene Marije Jožefe, rojene pl. Perneck. Poročena (poročna pogodba 29. oktober 1754, Brdo) s častnikom Jožefom Avgustom pl. Pollinijem; živila v Skrilju pri Ajdovščini.

GABRIJELA (*Maria Leonarda Agathe Gabriele*, 5. februar 1818, Ljubljana – 4. april 1898, Veli Lošinj) – baronica; hči barona Karla in Serafine, rojene grofice Aichelburg. Poročena (3. avgust 1852, Mokrice) z Rudolfom grofom Jenison-Wallworthom (17. avgust 1811, na Madžarskem – 8. april 1865, Gradec), s katerim je imela sina Rudolfa ml. (19. oktober 1856 – 28. december 1881, Pegli).

GUSTAV (*Gustav Maria Lorenz Eduard Josef*, 5. februar 1839, Gradec – 25. julij 1900, Gradec) – baron; sin barona Edvarda in Marije, rojene Fluck pl. Leidenkron. Poročen (21. november 1864, Gradec) s Hermino Göth (24. december 1839 – 25. december 1908, Gradec (pokopana v St. Veitu pri Gradcu)).

HANS (*Johann Gustav Adolf*, 14. november 1861, Gradec – 5. januar 1924, Gradec) – baron; sin barona Žige in Franciške, rojene Köllisch. Poročen (5. februar 1894, Dunaj) z Marijo Schmidt (7. oktober 1877 – ?), hčerko starinarke. Kot skladatelj je pisal romance, uverture, sonate, najbolj znana pa je njegova opereta *Columbine*. Kot zadnji predstavnik svoje (štajerske) veje si je želel moškega potomca – afera s kupljenim dečkom v začetku 1914. Umrl v veliki revščini.

HERMINA (*Hermine*, ok. 1850, Brdo – 28. februar 1885, Ljubljana) – baronica; hči barona Mihaela in Marije, rojene Engert. Poročena (26. november 1868, Ljubljana) z Jožefom baronom Baillou, poročnikom (ok. 1846 – 20. november 1920).

HERMINA (*Hermine*, ok. 1851 – 3. julij 1864, Gradec) – baronica; verjetno hči barona Žige in Franciške, rojene Köllisch. Pri 13 letih umrla za vodenico.

HILDA (*Hilda Maria Maximiliana Franziska*, 6. februar 1847, Gradec – po 1918) – baronica; hči barona Edvarda in Marije, rojene Fluck pl. Leidenkron; neporočena.

IGNAC (*Peter Paul Ignaz*, 29. junij 1762, Ljubljana – 11. september 1784, Innsbruck) – baron; sin barona Michelangela in njegove druge žene Ivane, rojene Kappus pl. Pichelstein; jurist v Innsbrucku.

IVANA (*Maria Felizitas Johanna Nepomucena*, 5. julij 1759, Ljubljana – ?) – baronica; hči Michelangela in njegove druge žene Ivane, rojene Kappus pl. Pichelstein. Poročena (6. junij 1782, Ljubljana) z Janezom pl. Bonazza (umrl 20. junija 1801). Živila je v Ljubljani, leta 1809 pa se je s sinom Antonom pred Francozi umaknila na dvorec Stelnik na hrvaški strani Kolpe.

IVANA (*Anna Maria Johanna*, imenovana *Jeanette* 1. januar 1762 – 13. februar 1842, Ljubljana (pokopana v Ljubljani pri Sv. Krištofu)) – baronica; hči barona Avguština in Franciške Ksaverije, rojene grofice Paradeiser. Poročena z Jožefom pl. Lehmannom (1749 – 1. junij 1818, Gradec). Živila v Gradcu in Benetkah.

IZABELA (*Isabella*, ok. 1827 – ?) – baronica; hči barona Franca in Filipine, rojene Schröckinger. Poročena (6. september 1846, Gradec) z Jožefom Leopoldom Hirnom (roj. ok. 1811).

JANEZ (*Johann*, ok. 1819 – 10. januar 1865, Gradec) – baron; verjetno sin barona Franca in Filipine, rojene Schröckinger. Pri 45 umrl za jetiko.

JELLA (*Gabriele*, 15. marec 1877, Celovec – ?) – baronica; hči barona Egona in Evgenije, rojene baronice Simbschen. Poročena (29. september 1902, Predoslje) s Pavlom Herbert-Kerchnave (roj. ok. 1871). Živila je na gradu Kirchbichl na Koroškem blizu Wolfsberga, kjer se je leta 1928 ustrelil njen brat Egon.

JENNY (*Eugenie*, 14. maj 1844 (ali 1845), Hietzing pri Dunaju – 25. februar 1918, Ljubljana) – baronica; hči barona Mihaela in Marije, rojene Engert. Poročena (29. september 1861, Feistriz im Mürzthale) s Kamillom grofom Aichelburgom (9. junij 1837, Marschendorf – 10. marec 1905, Trst), s katerim je imela pet sinov. Ko je leta 1917 umrl njen sin Ernest in potem ko so izropali njeno vilo na Bledu, se je ustrelila.

JOŽEF (*Josef Leopold*, 22. november 1748, Ljubljana – 1817 (ali 15. april 1813, Dunaj)) – baron; sin Michelangela in njegove druge žene Ivane, rojene Kappus pl. Pichelstein. Ustanovitelj kranjske veje Zoisov; posedoval je dve graščini na Dolenjskem (Turn in Kumpaljski grad) in dvorec pod Rožnikom. Z družino je večinoma živel na Dunaju. Prvič poročen s Katarino pl. Bonazza, vdovo pl. Werneck (krst 25. november 1750, Semič – 20. julij 1779, Ljubljana). Drugič poročen (13. november 1782) s Katarino pl. Auenbrugg (ok. 1755 – 9. junij 1825, Dunaj).

JOŽEFA (? – po 1825) – baronica; hči barona Jožefa in njegove druge žene Katarine, rojene pl. Auenbrugg.

JULIJA (*Julia Carmen Emilie Franziska*, 9. maj 1898, Gradec – ?) – baronica; hči barona Hansa in Marije, rojene Schmidt; umrla kot otrok.

KAREL (*Karl Filipp Eugen*, 18. november 1756, Ljubljana – 29. oktober 1799, Trst) – baron; sin Michelangela in njegove druge žene Ivane, rojene Kappus pl. Pichelstein. Botanik – po njem se imenujeta Zoisova zvončnica (*Campanula zoysii*) in Zoisova vijolica (*Viola zoysii*). Napisal je seznam rastlin, ki uspevajo na Kranjskem (v latinščini, nemščini in slovenščini). Od 1793 član akademije v Erlangnu. Neporočen.

KAREL (*Karl Sigmund*, 13. december 1775 – 7. julij 1836) – baron; sin barona Jožefa in njegove prve žene Katarine, rojene pl. Bonazza. Tesno je sodeloval s stricem Žigo; ta ga je v letih 1804-1805 poslal na študijsko potovanje v Nemčijo, da bi se seznanil z modernim železarstvom. Dedič Žigovega premoženja (železarna, palača v Ljubljani, Brdo); zaman skušal zaustaviti propad železarstva na Gorenjskem. Poročen (12. september 1807) s Serafino groficom Aichelburg (7. februar 1791 – 15. avgust 1849, Ljubljana (pokopana v Ljubljani pri Sv. Krištofu)).

KAREL (*Maria Gabriel Karl*, 10. april 1815, Predoslje – med 1837 in 1849) – baron; sin barona Karla in Serafine, rojene grofice Aichelburg.

KAREL (*Karl Dominik Josef*, 11. februar 1855, Gradec – 14. september 1870, Gradec) – baron; sin barona Žige in Frančiške, rojene Köllisch. Pri 15 kot gimnazijec umrl zaradi "krča v glasilkah".

KSAVER (*Filipp Anton Xaver*, 28. marec 1751, Ljubljana – 28. marec 1808) – baron; sin Michelangela in njegove druge žene Ivane, rojene Kap-

pus pl. Pichelstein. Bivši stotnik in upravnik neke vojaške bolnice, poročnik v Karlovcu (1790). Poročen z Julijo pl. Schiller (ok. 1753 – 24. september 1805, Gradec). Od 1797 živel v emigraciji v Bremen; umrl v nesreči.

MAKSIMILJAN (*Maximilian Serafin Vinzenz Ferrerius*, 12. oktober 1753, Preddvor – 28. maj 1755 (ali 1756), Preddvor) – sin Michelangela in njegove druge žene Ivane, rojene Kappus pl. Pichelstein.

MAKSIMILJANA (*Maria Leonarda Serafine Maximiliana*, 16. oktober 1824, Predoslje – ?) – baronica; hči barona Karla in Serafine, rojene grofice Aichelburg.

MARIJA (*Maria*, 1757 – 29. junij 1757, Ljubljana) – hči Michelangela in njegove druge žene Ivane, rojene Kappus pl. Pichelstein.

MARIJA (*Maria*, 1826 – 13. september 1827, Ljubljana) – baronica; verjetno hči barona Karla in Serafine, rojene grofice Aichelburg.

MATIJA (? – ?) – baron; sin barona Ksaverja in Julije, rojene pl. Schiller. V letih 1794-1795 se je šolal v *Collegio imperiali de nobili* v Milanu; častnik.

MATILDA (*Maria Leonarda Johanna Franziska Romana Mathildis*, 26. junij 1829, Predoslje – 2. oktober 1914, Mokrice) – baronica; hči barona Karla in Serafine, rojene grofice Aichelburg. Poročena (27. februar 1848, Koroška Bela) z Gustavom grofom Auerspergom z Mokric (7. julij 1815, Mokrice – 23. januar 1880, Mokrice).

MICHELANGELO (14. marec 1694, Cacodelli pri Berbennu – 27. avgust 1777, Ljubljana) – sin Antonia. Preko Trsta je prišel v Ljubljano, kjer se je zaposlil v železarski trgovini rojaka Petra Antona Codellija pl. Fahnenfelda. Leta 1735 je že postal lastnik trgovine; organiziral je prodajno mrežo po Italiji do Sredozemlja; posedoval je rudnike in fužine na Gorenjskem in fužine v Mislinji na Štajerskem. V Ljubljani je kupil več hiš in jih združil v enotno palačo (Breg 22); imel je nepremičnine v Trstu, zemljiška gospostva na Kranjskem (Brdo pri Kranju – od 1773 fidejkomis rodbine Zois). V priznanje za pospeševanje trgovine mu je cesar Karel VI. podelil plemstvo (Michelangelo Zois pl. Edelstein), leta 1760 (ker je prispeval denar v državno blagajno) pa ga je cesarica Marija Terezija povišala v barona (Michelangelo baron Zois pl. Edelstein). Dvakrat poročen: prvič (6. februar 1730, Ljubljana) z Marijo Jožefo pl. Perneck (30. december 1706, Ljubljana – 6. februar 1745, Ljubljana); kot vdovec se je 1. februarja 1747 poročil z Ivano Katarino Kappus pl. Pichelstein iz Kamne Gorice na Gorenjskem (krst 18. julij 1725, Ljubljana – 14. november 1798, Ljubljana). Ta pa se je kot vdova znova poročila (11. avgust 1782, Ljubljana) z Janezom Volbenkom pl. Aichelburgom.

MICHELANGELO (*Michelangelo Mattia*, 1734 – ok. 1780) – baron; sin Michelangela in njegove prve žene Marije Jožefe, rojene pl. Perneck. Duhovnik v Svibnem in gospodar graščin Svibno in Zavrh.

MICHELANGELO (*Michael Angelo Egon Sigmund*, 18. junij 1874, Bled – 1945) – baron; sin barona Egona in Evgenije, rojene baronice Simbschen. Poročen (11. september 1902, Bled) z Mileno Ano Treo (30. maj 1881 – 23. september 1926, Ljubljana). Odselil se je v Celovec. Med drugim je pisal članke o rimskih novcih (Carniola IV/1914).

MICHELANGELO (*Michelangelo Wilhelm Sigmund Egon*, 19. november 1903, Ljubljana – ?) – baron; sin barona Michelangela in Milene, rojene Treo. Poročen (16. oktober 1923 ali 1924, Gradec) z Marijo Brunhildo Stocker (25. marec 1900 – ?).

MIHAEL (*Michael Angelo Rudolf Augustin Xaver Hieronymus*, 11. december 1756 – 2. junij 1798, Ljubljana) – baron; sin Avgušтина in Frančiške Ksaverije, rojene grofice Paradeiser.

MIHAEL (*Maria Josef Michael Angelikus*, 29. marec 1812 – 7. januar 1882, Brdo (pokopan v Ljubljani na Žalah)) – baron; sin barona Karla in Serafine, rojene grofice Aichelburg. Po smrti brata Antona je podedoval njegovo posest. Poročen (29. marec 1842, Dunaj) z Marijano Engert (13. januar 1823 – 9. marec 1887, Ljubljana (pokopana v Predosljah)).

OLAF (*Olaf Maria Franz Eduard Johann Norbert*, 6. junij 1845, Gradec – 25. november 1916, Gradec (pokopan na Steinfelder Friedhof)) – baron; sin barona Edvarda in Marije, rojene Fluck pl. Leidenkron; neporočen.

OLGA (*Olga Maria Seraphina Franziska Xaveria*, 4. november 1840, Gradec – ?) – baronica; hči barona Edvarda in Marije, rojene Fluck pl. Leidenkron. Poročena (6. maj 1865, Gradec) s polkovnikom in stricem Juliusom Fluckom pl. Leidenkronom (ok. 1813 – 3. maj 1897).

OLIVER (*Olivier Sigmund*, 11. januar 1849, Gradec – 5. maj 1870, Gradec) – baron; sin barona Žige in Frančiške, rojene Köllisch. Po izobrazbi pravnik. Pri 21 letih umrl zaradi pljučne tuberkuloze.

OTO (*Otto Johann Stephan*, 25. december 1852, Gradec – 28. april 1872, Gradec) – baron; sin barona Žige in Frančiške, rojene Köllisch. Umrl pri 19 letih kot gimnazijec zaradi "možganske tuberkuloze".

SERAFINA (*Serafine Franziska Katharina*, 25. marec 1834 – 11. maj 1910, Gradec (pokopana v Predosljah)) – baronica; hči barona Antona in Katarine, rojene Schwarzenberg. Poročena (17. september 1854, Brdo) s Karlom Avgustom baronom

de Traux de Wardin (4. januar 1820, Maria Zell – 17. september 1883, Spodnji Lanovž pri Celju (pokopan v Predosljah)). Njena hčerka Konstancija je leta 1918 prodala Zoisovo palačo Petru Kozini.

SERAFINA (*Maria Leonarda Serafine*, 1. marec 1816, Sv. Križ pri Litiji – 21. november 1904, Bled (pokopana v Predosljah)) – hči Karla in Serafine, rojene grofice Aichelburg. Poročena (21. april 1839, Ljubljana) z Gottfriedom grofom Welserheimbom (30. avgust 1795, Gradec – 22. januar 1867, Gradec (pokopan v Gradcu pri Sv. Petru)).

ŽIGA (*Sigmund*, 23. november 1747, Trst – 10. november 1819, Ljubljana) – baron; "najbogatejši Kranjec" in mecen; sin Michelangela in njegove druge žene Ivane, rojene Kappus pl. Pichelstein. Šolal se je v Ljubljani, nato pri 15 letih na plemiški akademiji v Reggio Emilia, kjer je študiral humanistične vede. Pri 18 letih se je vrnil v Ljubljano, pri 21 pa postal družabnik v očetovem podjetju in ga 1774 prevzel v celoti. Zanimal se je v prvi vrsti za mineralogijo (po njem se imenuje mineral zoisit); podpiral je gorska raziskovanja (organiziral je dve odpravi v triglavsko pogorje (1795)). Močno je vplival na narodno prebujanje. Želel je, da bi Ljubljana dobila muzej za njegovo mineraloško zbirko (ok. 5000 mineralov). Bil je član več znanstvenih ustanov. Zadnjih dvajset let je bil hrom (protin), premikal se je le s pomočjo invalidskega vozička (danes v Mestnem muzeju). Njegov osebni tajnik in knjižničar je bil Jernej Kopitar. Bil je poliglot – z materjo je govoril slovensko, z očetom pa italijansko; zanimal se je npr. tudi za švedski in laponski jezik. Nekaj časa je prirejal slovenske gledališke predstave in prevajal italijanske arije v slovenščino. Umrl je neporočen; njegov naslednik je postal nečak Karel. Pokopan je pri Sv. Krištofu v Ljubljani. Njegova nagrobna plošča je danes vzdana v njegovo hišo na Bregu 22.

ŽIGA (*Sigmund*, ok. 1821 – 25. julij 1877, Brdo (pokopan v Predosljah)) – baron; sin barona Karla in Serafine, rojene grofice Aichelburg.

ŽIGA (*Siegmund Franz Xaver Ignaz Anton*, 1. julij 1821, Gradec – 20. avgust 1862, Gradec) – baron; sin barona Franca in Filipine, rojene Schröckinger. Poročen s Frančiško Köllisch (8. september 1820 – 17. marec 1886, Gradec).

ŽIGA (*Siegmund*, ok. 1850 – 6. marec 1886, Gradec) – baron; verjetno sin barona Žige in Frančiške, rojene Köllisch. Zavarovalniški uradnik. Pri 35 letih umrl zaradi bronhitisa.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

- AS – Arhiv Republike Slovenije
 AS 730, *Gospotvo Dol*, fascikla 120 in 127.
 AS 744, *Gospotvo Koča vas*, fascikel 13.
 AS 792, *Gospotvo Turn pod Novim gradom*, fascikel 63.
 AS 1052, *Zois pl. Edelstein, rodbina*, fascikel 1, 3 in 37.
 AS 1075, *Zbirka rodovnikov*, št. 294, Zois.

StLA – Steiermärkische Landesarchiv Graz
 Leopold Bude Sammlung

- ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana
 LGZ – LJU 340, *Lazarinjeva genealoška zbirka*, škatli 8 in 19 in fascikli 29, 30, 31, 33, 34 in 35.

LITERATURA

- Argo* : Zeitschrift für krainische Landeskunde 5 (ur. Müllner, Alfons). Laibach : Alfons Müllner, 1897, stolp. 46-53, 60-67, 78-83, 91-100, 118-120, 133-137, 154-156.
- Faninger, Ernest: Izvor rodovine Zois in njeni najpomembnejši predstavniki na Slovenskem. *Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike 9* (ur. Adamič, France). Ljubljana : Slovenska Matica, 1987, str. 89-107.
- Gagern, Falk von: *Mokric : die Heimat von Friedrich von Gagern*. Hamburg & Berlin : P. Parey, 1962.
- Kidrič, France: *Zoisova korespondenca 1808-1809 (1. knjiga) in 1809-1810 (2. knjiga)*. V Ljubljani : Akademija znanosti in umetnosti (Korespondence pomembnih Slovencev / Akademija znanosti in umetnosti ; 1; 2) 1939-1941.
- Kovač, Tita: *Najbogatejši Kranjec*. Ljubljana : Cankarjeva založba, 1979.
- Požar, Breda: Gagern. *Enciklopedija Slovenije 3, Eg-Hab*. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1989, str. 175.
- Schiviz von Schivizhoffen, Ludwig: *Der Adel in den Matriken der Stadt Graz*. Graz : "Lydia Schiviz von Schivizhoffen", 1909.
- Schiviz von Schivizhoffen, Ludwig: *Der Adel in den Matriken des Herzogtums Krain*. Görz : Verfasser, 1905.
- Slana, Lidija: *Brdo pri Kranju*. Ljubljana : Arterika, 1996.
- Smole, Majda: *Graščine na nekdanjem Kranjskem*. Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1982.
- Valenčič, Vlado: Zois. *Slovenski biografski leksikon 4*. Ljubljana, 1980-1991, str. 827-846.
- Witting, Johann Baptist: Steiermärkischer Adel. *Siebmacher, Band 28*, Nürnberg, 1919-1921.

Wurzbach, Carl: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich*. Wien : L. C. Zamarski, 1856-1891 (60 zvezkov).

Z U S A M M E N F A S S U N G

Das genealogische Bild der Familie Zois vom 18. bis zum 20. Jahrhundert

Über die Familie Zois ist viel geschrieben worden. Kaum jemand kennt nicht den berühmten Sigismund Zois, Mäzen, Naturwissenschaftler, Nationalökonom, Händler, Aufklärer und den "reichsten Krainer". Oder seinen Bruder Karl, Botaniker, der zwei Alpenblumen seinen Namen verlieh. Da ist noch Michelangelo, erster Familiensproß in Krain und Stammvater der Dynastie Zois im slowenisch-österreichischen Raum, ferner Sigismunds und Karls Neffe Karl als Sigismunds Nachkomme und Erbe des gesamten Vermögens der Zois sowie Karls Sohn Anton, bekannt als Wohltäter und Philantrop, Bürgermeister in Predoslje und Abgeordneter im Krainer Landtag. Somit ist unser Wissen über Handel und Wandel der einzelnen Mitglieder der Familie Zois mehr oder weniger erschöpft.

Wenn von der Familie oder sogar Dynastie Zois die Rede ist, stellt man sich eine weit verzweigte Familie aus zahlreichen Einzelmitgliedern vor, die ihre Nebenzweige gründeten und sich mit der Zeit allmählich so sehr vom gemeinsamen Stamm entfernten, daß sie sich entfremdeten und daß sie – außer dem Familiennamen und dem Bewußtsein einer gemeinsamen Herkunft – nichts mehr verband (wie das auch bei den Auerspergern der Fall war). Auch die Zois konnten diesem Schicksal nicht entgehen, obwohl nicht in einer so radikalen Form wie bei einigen anderen Adelsfamilien. Dafür gibt es zwei Gründe. Der erste besteht darin, daß viele männliche Vertreter der Familie unverheiratet blieben und demnach keine weitere Verzweigung des Familienstamms in neue Zweige bewirken konnten. Der zweite Grund ist chronologischer Natur. Wenn man die Zois etwa mit den Auerspergern vergleicht, die mindestens seit dem 12. Jahrhundert in Krain lebten, muß für die Zois festgehalten werden, daß ihre Familiengeschichte in Krain erst sechs Jahrhunderte später begann, also konnten sie sich in "der knappen Zeit" nicht in

dem Maße verbreiten wie etwa die Auersperger oder Lamberger. Bei den Zois kann man nur zwei Linien folgen, und zwar dem Haupt- oder Krainer Zweig, der bis zu den zwanziger Jahren des 20. Jahrhunderts im slowenischen Raum anwesend war, und dem steirischen Zweig, der in Graz lebte und 1924 mit Hans Zois im Mannesstamm ausstarb.

Im Mittelpunkt der bisherigen Forschungen standen demnach größtenteils nur einige Familienangehörige der Zois. Der Einzelne, sein Lebenswandel, kann nicht als ein von seiner Umgebung losgelöster Individualist behandelt werden. Dabei ist auch und vor allem das Lebensmilieu als Faktor der primären Sozialisierung gemeint. In vielen Fällen war gerade die Familie, die das Schicksal des Einzelnen bestimmte, indem sie ihn in seinen Bestrebungen unterstützte oder diese behinderte.

Nicht selten findet man auch die Gründe für die Entscheidungen und Handlungen des Einzelnen in seinem Verhältnis zum engeren oder weiteren Familienkreis.

Aus diesem Grund setzt sich der Verfasser des vorliegenden Beitrags zum Ziel, ein vollständiges Bild der Familie Zois zu vermitteln. Der Verfasser folgt chronologisch der Entwicklung der Familie von ihrem Auftreten in Krain bis zu ihrer Gabelung in zwei Zweige und dem endgültigen Aussterben bzw. der Abwanderung aus Jugoslawien. Summarisch wird das Schicksal der einzelnen Mitglieder der Familie vorgestellt (vor allem ihre genealogischen Verbindungen), zuerst in Textform, dann auch in alphabetischer Reihenfolge in Form eines "Mini-Lexikons".